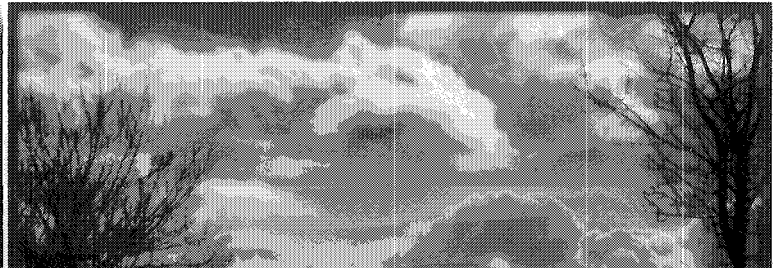

"De weg naar een nieuw bestaan"

*De opvang van
slachtoffers van
vrouwenhandel*

HÉB

"De weg naar een nieuw bestaan"

De opvang van slachtoffers van vrouwenhandel

Door: Marije Boersma en Selma ten Napel
Begeleider: Arda van Beusekom
Beoordelaar: Wil Ozinga
Opleiding: Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
Christelijke Hogeschool Windesheim
Plaats: Zwolle
Datum: juni 2008

Helena is 19 jaar oud en woont met haar ouders, broers en zussen in een klein dorp in de Oekraïne. Ze heeft geen vaste baan, maar werkt wel af en toe als serveerster in een restaurant. Tijdens het werk leert ze een vrouw kennen met wie ze vriendschap sluit. De vrouw geeft aan dat Helena hetzelfde werk dat ze nu doet ook in Nederland zou kunnen doen, maar dan voor veel meer geld. De vrouw zegt dat ze een vriendin heeft die Helena verder kan helpen.

In Nederland aangekomen wordt Helena direct meegenomen naar een bordeel. Ze weet niet in welke plaats zij zich bevindt, haar reisdocument wordt afgenomen en ze wordt gedwongen als prostituee aan de slag te gaan. Vele malen wordt zij verkracht en al het geld dat zij verdient, moet ze afstaan.

Tijdens een controle door de politie wordt Helena aangetroffen. De politie neemt haar mee en neemt contact op met CoMensHa. De medewerker van de helpdesk gaat meteen aan de slag en vindt dezelfde dag nog een opvangplek voor haar. Nadat Helena bijgekomen is, besluit ze dat ze zo spoedig mogelijk terug naar huis wil.

Bron: folder CoMensHa 2007

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Hoofdstuk 1: Theoretisch kader vrouwenhandel	7
1.1. Inleiding	7
1.2. Omschrijving van het probleem vrouwenhandel	7
1.3. Geschiedenis van vrouwenhandel	14
1.4. Wettelijke regelingen omtrent vrouwenhandel	17
1.5. Samenvatting en conclusie	19
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader hulpverlening	20
2.1. Inleiding	20
2.2. BlinN	20
2.3. La Strada International	23
2.4. Internationale Organisatie voor Migratie (IOM)	25
2.5. Stichting Religieuzen Tegen Vrouwenhandel (SRTV)	26
2.6. Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel	27
2.7. De politie	28
2.8. Samenvatting en conclusie	29
Hoofdstuk 3: Veldonderzoek	30
3.1. Inleiding	30
3.2. CoMensHa	30
3.3. De zorgcoördinator van stichting Vieja	37
3.4. Verdihuis	41
3.5. Asja	47
3.6. Samenvatting en conclusie	50
Hoofdstuk 4: Vergelijking van de instellingen	52
4.1. Inleiding	52
4.2. Verdihuis en Asja nader bekeken	52
4.3. CoMensHa en de zorgcoördinator nader bekeken	55
4.4. Samenvatting en conclusie	56
Hoofdstuk 5: Conclusies en aanbevelingen	57
5.1. Inleiding	57
5.2. Conclusie	57
5.3. Aanbevelingen	59
5.4. Nawoord	61
Literatuurlijst	
Bijlagen	

Inleiding

In deze inleiding leggen wij allereerst uit wat de aanleiding voor ons onderzoek is geweest en aan welk probleem ons onderzoek ten grondslag ligt. Hieruit komen de probleemstelling en de doelstelling voort. Ook zullen wij aangeven wat de relevantie voor ons vakgebied is van dit onderzoek. Vervolgens stellen wij aan de hand van de doelstelling onze onderzoeksvraag op, waarop het onderzoek gebaseerd is. De onderzoeksvraag verduidelijken wij door deze te operationaliseren. Vanuit deze onderzoeksvraag is een aantal deelvragen opgesteld die daarna beschreven worden.

Als laatste leggen wij de opbouw van de scriptie uit, verantwoorden we de verdeling van de scriptie en we laten zien wie welke taken op zich heeft genomen.

Aanleiding voor het onderzoek

Aan het begin van ons onderzoek wilden wij ons richten op Nederlandse meisjes die in handen waren gevallen van loverboys. Al gauw kwamen wij erachter dat hier al veel informatie over te vinden is en wij hadden het idee niet veel nieuwe informatie te kunnen inwinnen over dit onderwerp. Wij zijn erg geïnteresseerd in de vrouwenhulpverlening en vrouwen die te maken hebben met gedwongen prostitutie. Hierdoor kwamen wij al snel terecht bij het onderwerp "vrouwenhandel."

Wereldwijd en in Nederland komt mensenhandel veelvuldig voor. Toch is het een redelijk onbekend probleem. Voordat wij met dit onderzoek begonnen, was het probleem mensenhandel nog tamelijk onbekend voor ons. Wij wisten niet precies wat er onder mensenhandel verstaan werd en wat er allemaal bij komt kijken. Het is steeds meer een onderdeel van de hulpverlening in Nederland geworden. Toch weten wij niet hoe de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel eruit ziet en wij weten niet precies welke organisaties zich bezighouden met mensenhandel en op welke manier. Het is voor ons onduidelijk of die opvang toereikend is of dat er iets aan veranderd moet worden.

Wij vinden het belangrijk om te onderzoeken hoe de opvang van deze slachtoffers eruit ziet, omdat het een specifieke doelgroep is met meestal traumatische ervaringen, die naar onze mening recht heeft op adequate en goede opvang. Wij weten niet hoe die opvang nu geregeld is, dus ook niet of de opvang toereikend is.

Wij richten ons met dit onderzoek vooral op de beroepsgroep. Wij onderzoeken voornamelijk hoe de opvang geregeld is en op welke manier deze eventueel verbeterd kan worden. Met de beroepsgroep bedoelen wij de personen die zich bezighouden met de opvang van de slachtoffers van vrouwenhandel. Over het algemeen zijn dit maatschappelijk werkers.

Verder zullen wij ons richten op de landelijke regelingen met betrekking tot de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel. Hierbij komen wettelijke regelingen aan bod en wij proberen een overzicht te geven van de instellingen in Nederland die vooral te maken hebben met de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel.

Wij doen uiteindelijk aanbevelingen ten behoeve van de beroepsgroep, gericht op de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel. Ook doen wij aanbevelingen op macroniveau, gericht op de algehele opvang en regelingen voor slachtoffers van vrouwenhandel.

Doelstellingen:

- Aanbevelingen doen voor de beroepsgroep die te maken heeft met de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel in Nederland.
- Aanbevelingen doen ten behoeve van de algehele opvang en regelingen voor slachtoffers van vrouwenhandel in Nederland.

Om de doelstellingen te bereiken komen wij bij de volgende vraagstelling:

"Hoe ziet de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel er in Nederland uit?"

De vraagstelling kunnen we op de volgende manier operationaliseren:

Opvang:

De hulpverlening aan slachtoffers van vrouwenhandel.

- De organisaties die zich bezighouden met slachtoffers van vrouwenhandel.

Slachtoffers van vrouwenhandel:

- Vrouwen die 18 jaar of ouder zijn.
- Vrouwen die verhandeld zijn ten behoeve van de seksindustrie.
- Vrouwen die uit de greep van de handelaar willen komen.

Deelvragen

Vanuit de vraagstelling kunnen we tot de volgende deelvragen komen. Deze deelvragen komen aan bod in de verschillende hoofdstukken:

- Wat is vrouwenhandel?
Hoe is vrouwenhandel ontstaan?
- Welke instellingen verlenen opvang aan slachtoffers van vrouwenhandel en hoe gaan die te werk?
- Welke wettelijke regelingen zijn er omtrent vrouwenhandel?
Hoe gaat de coördinatie van de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel in haar werk?
Welke organisaties zijn er nog meer bij betrokken?
- Hoe verloopt de samenwerking tussen de verschillende instellingen?
- Welke aanbevelingen kunnen er gedaan worden met betrekking tot de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel in Nederland?

Opbouw van de scriptie

Onze scriptie richt zich op de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel. In hoofdstuk 1 leggen wij uit wat vrouwenhandel inhoudt en hoe het verhandelen van vrouwen in zijn werk gaat. Vervolgens gaan we in op de geschiedenis van vrouwenhandel door de jaren heen. Als laatste zullen we de wettelijke regelingen omtrent vrouwenhandel toelichten.

Na in hoofdstuk 1 uitgebreid de facetten van de problematiek aan de orde te hebben gesteld, richten wij ons in hoofdstuk 2 op de organisaties die betrokken zijn bij de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel en te maken hebben met de reïntegratie. Ook belichten wij kort de taken van de politie. Dit hoofdstuk zal gebaseerd zijn op theoretisch onderzoek. In hoofdstuk 3 verduidelijken wij onze vraagstelling door middel van veldonderzoek. Wij zullen vier instellingen uitwerken die te maken hebben met de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel. Deze informatie is verworven door middel van het afnemen van interviews. Deze interviews zijn opgesteld in open vragen om zoveel mogelijk ruimte te laten voor een zo breed mogelijk antwoord (zie bijlage 1).

In hoofdstuk 4 vergelijken wij de gegevens van de verschillende interviews met elkaar. We maken hierbij de vergelijking tussen de twee instellingen die opvang bieden en de twee instellingen die een coördinerende functie hebben.

Op basis van de resultaten van het veldonderzoek komen wij in het laatste hoofdstuk tot conclusies en persoonlijke aanbevelingen ter verbetering van de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel in de toekomst.

Verdeling van de scriptie

Dit onderzoek hebben wij met zijn tweeën uitgevoerd. Voor onze vraagstelling hebben wij namelijk vier interviews afgenomen bij verschillende instellingen in Nederland. Wij vonden het nodig om dit onderzoek met zijn tweeën uit te voeren om zo ook taken te kunnen verdelen tijdens het interview. De een leidde het interview en de ander observeerde en maakte aantekeningen. Ook was het tijdrovend om de vier verschillende instellingen te bezoeken. De uitwerking van deze interviews hebben wij verdeeld, zoals ook de rest van de scriptie. Samen hebben wij de inleiding, de conclusies en aanbevelingen gemaakt.

Verdeling van taken

<i>Inleiding:</i>	Selma en Marije
<i>Theoretisch kader vrouwenhandel</i>	
Omschrijving van het probleem vrouwenhandel:	Selma
Geschiedenis van vrouwenhandel:	Marije
Wettelijke regelingen omtrent vrouwenhandel:	Selma
<i>Theoretisch kader hulpverlening</i>	
BLinN:	Selma
La Strada International:	Selma
Internationale Organisatie voor Migratie:	Marije
Stichting Religieuzen Tegen Vrouwenhandel:	Selma
Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel:	Marije
Politie:	Marije
<i>Praktijkonderzoek</i>	
CoMensHa:	Selma
De zorgcoördinator van stichting Vieja:	Marije
Verdihuis:	Selma
Asja:	Marije
<i>Vergelijking van de instellingen</i>	
Verdihuis en Asja nader bekeken:	Selma
CoMensHa en de zorgcoördinator nader bekeken:	Marije
<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	
Conclusie:	Selma en Marije
Aanbevelingen:	Selma en Marije

Hoofdstuk 1 Theoretisch kader vrouwenhandel

1.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt omschreven wat precies onder mensenhandel wordt verstaan. Onder dit begrip valt vrouwenhandel waar onze scriptie over gaat. Verder behandelen wij in dit hoofdstuk de geschiedenis van vrouwenhandel. Het is erg moeilijk om te zeggen wanneer vrouwenhandel is ontstaan. Toch zijn de belangrijkste gebeurtenissen rondom dit onderwerp op een rijtje gezet om inzicht te geven welke veranderingen er hebben plaatsgevonden en wat er tot op heden in ontwikkeling is. Verder behandelen wij de B9-regeling. Deze regeling is van toepassing op slachtoffers van vrouwenhandel.

1.2. Een omschrijving van het probleem vrouwenhandel

In deze paragraaf wordt uitgelegd wat mensenhandel en vrouwenhandel inhoudt en waarom het als een probleem gezien wordt in Nederland. Eerst zal de term mensenhandel uitgelegd worden aan de hand van wat de wet daarover zegt en we laten zien wat daar precies onder valt. Daarna gaan we dieper in op wat vrouwenhandel is, in hoeverre dat eigenlijk voorkomt in Nederland en wereldwijd en uit welke landen de slachtoffers voornamelijk kómen. Vervolgens wordt uitgelegd waardoor het komt dat vrouwen in het handelscircuit belanden en op welke manier de handelaar hierin te werk gaat. Als laatste leggen we uit hoeveel verhandelde vrouwen aangifte doen tegen hun dader en wat de overheid doet op het gebied van vrouwenhandel. Door middel van deze onderwerpen laten we zien waarom mensenhandel een probleem is in Nederland.

Wat is mensenhandel? ¹

Mensenhandel is het:

- werven;
- vervoeren;
- overbrengen;
- onderbrengen;
- ontvangen;

van personen door middel van:

- bedreiging met of gebruik van geweld;
- andere vormen van dwang;
- afpersing;
- fraude;
- misleiding;
- machtsmisbruik;
- misbruik van een kwetsbare positie;

¹ Stichting Tegen Vrouwenhandel (dec. 2007) *Mensenhandel, actueler dan ooit, samenwerken rond de positie van slachtoffers*

met als doel uitbuiting, die zich kenmerkt door:

- uitbuiting van een ander in de prostitutie;
 - andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen arbeid of diensten;
 - slavernij of slavernijachtige praktijken;
 - wegnemen van organen;
 - meervoudige afhankelijkheid;
 - sterke inperking van de basisvrijheden van de betrokkene;
 - gebrek aan informatie over de eigen positie;
 - werken of verlenen van diensten onder zeer slechte arbeidsomstandigheden;
 - aantasting van de lichamelijke integriteit van de betrokkene;
- waarbij het niet eenmalig is maar sprake is van een patroon of een georganiseerd verband.

Mensenhandel is strafbaar gesteld in artikel 273f van het Wetboek Strafrecht:

"Door dwang, geweld of een andere feitelijkheid of door dreiging met geweld of een andere feitelijkheid, door afpersing, fraude, misleiding, dan wel door misbruik vanuit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht, door misbruik van een kwetsbare positie of door het geven of ontvangen van betalingen of voordelen om de instemming van een persoon te verkrijgen die zeggenschap over die ander heeft, werft; vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen."

Mensenhandel is strafbaar gesteld met een:

- gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren;
- gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren indien gepleegd door twee of meerdere personen, of als het slachtoffer de leeftijd van zestien nog niet bereikt heeft;
- gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren indien er ernstig lichamelijk letsel is toegebracht;
- gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren indien het slachtoffer overleden is.

Een belangrijk kenmerk van mensenhandel is uitbuiting.² Dit onderscheidt mensenhandel van mensensmokkel. De uitbuiting gaat vaak gepaard met geweld. Vrouwen die gedwongen worden in de prostitutie te werken krijgen vaak te maken met geweld, zoals verkrachting en mishandeling. Factoren die meewegen in juridische zaken om elementen van dwang te bepalen zijn: niet zelf de reis en de benodigde papieren te hebben geregeld, niet over het eigen paspoort en reisdocumenten beschikken, angst hebben voor uitzetting, illegaal verblijf in Nederland, het moeten afstaan van een onredelijk groot deel van de inkomsten, schuldbinding, beperkte bewegingsvrijheid, chantage en afpersing of bedreigingen van familie.³

Het is belangrijk te weten dat onder mensenhandel ook slachtoffers van loverboys in Nederland vallen. Alle vormen van gedwongen prostitutie is namelijk mensenhandel, zoals in de bovenstaande uitleg te zien is. Er zit wel een verschil tussen deze twee groepen en dat is vooral op juridisch gebied. Slachtoffers van loverboys (binnenlandse slachtoffers⁴) krijgen automatisch meer rechten, omdat ze de Nederlandse nationaliteit bezitten. Slachtoffers van

² Stichting Tegen Vrouwenhandel (dec. 2007) Mensenhandel, actueler dan ooit, samenwerken rond de positie van slachtoffers.

³ Stichting Tegen Vrouwenhandel. (2005) Hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel; een praktische handreiking.

⁴ Dettmeijer-Vermeulen, C.E. (2007). Vijfde rapportage van de Nationaal Rapporteur.

mensenhandel uit het buitenland (grensoverschrijdende slachtoffers) krijgen te maken met allerlei juridische zaken, omdat ze in feite illegaal in Nederland verblijven. Wij zullen ons in ons onderzoek richten op grensoverschrijdende slachtoffers van mensenhandel (vanuit het buitenland verhandeld). Af en toe zullen binnenlandse slachtoffers (slachtoffers van loverboys) ook genoemd worden, omdat ze bijvoorbeeld in dezelfde opvangvoorzieningen opgevangen worden.

Wat is vrouwenhandel?

Vrouwenhandel verschilt niet van mensenhandel. Het is alleen de seksspecifieke aanduiding van mensenhandel. Mannen kunnen ook slachtoffer worden van mensenhandel, maar toch is 98% van alle slachtoffers van mensenhandel vrouw.⁵

De term mensenhandel is in de laatste jaren verbreed. Zoals in de bovenstaande uitleg te lezen is, vallen ook slachtoffers van gedwongen arbeid en het verhandelen van organen onder mensenhandel.

Wij zullen ons in ons onderzoek echter richten op vrouwen die gedwongen worden in de seksindustrie te werken.

Wat zijn de cijfers van de slachtoffers van mensenhandel wereldwijd en in Nederland?

Het is moeilijk om een schatting te maken van het aantal slachtoffers van mensenhandel. Wereldwijd worden er verschillende termen van mensenhandel gebruikt en mensenhandel is een ondergronds gebeuren, waar moeilijk een vinger op gelegd kan worden. Het precieze aantal van slachtoffers van mensenhandel is dus niet bekend. De schatting ligt volgens het Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel (Vijfde rapportage Nationaal Rapporteur Mensenhandel) tussen jaarlijks 700.000 en 2.000.000 slachtoffers van mensenhandel wereldwijd. Deze slachtoffers bestaan voornamelijk uit vrouwen en kinderen. Van alle vrouwelijke slachtoffers van vrouwenhandel is ongeveer 70% verhandeld ten behoeve van de seksindustrie.

Het aantal slachtoffers van vrouwenhandel in Nederland is ook moeilijk aan te geven. Er zijn alleen cijfers over de slachtoffers die zich hebben aangemeld bij een instelling. Daarbuiten zijn er vele slachtoffers die niet in beeld zijn van een instelling.

Het Coördinatiecentrum Mensen Handel (CoMensHa) registreert alle aanmeldingen van slachtoffers door instellingen zoals de politie, opvangvoorzieningen, particulieren, instellingen voor vluchtelingen en soms ook van slachtoffers zelf. In 2007 zijn er 716 aanmeldingen van slachtoffers van mensenhandel, waarvan 667 vrouwelijke slachtoffers.⁶ De Nationaal Rapporteur Mensenhandel (Vijfde rapportage) maakt echter een schatting van 3500 slachtoffers in Nederland. De NRM rapporteert alle ontwikkelingen met betrekking tot mensenhandel en maakt hier elk jaar een verslag van.

Na een korte opsomming van deze cijfers, wordt het duidelijk dat er veel slachtoffers van mensenhandel wereldwijd en in Nederland zijn en dat het een probleem is dat, naar onze mening, niet over het hoofd gezien kan worden.

Uit welke landen komen de slachtoffers voornamelijk?

Het merendeel van de slachtoffers komt uit de regio Centraal- en Oost- Europa. Een belangrijke tweede regio van herkomst is Afrika. Elk jaar verschillen de cijfers vanuit welke landen de slachtoffers komen, maar toch komen de meeste slachtoffers uit deze twee regio's.

⁵ Stichting Tegen Vrouwenhandel. (2005) Hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel; een praktische handreiking.

⁶ Cijfers 2007, www.mensenhandel.nl geraadpleegd op 13 januari 2008.

Verderop in deze scriptie zal er meer informatie gegeven worden over de landen van herkomst van de slachtoffers. Dit staat vooral weergegeven in de tabellen met feiten en cijfers (zie paragraaf 3.2).

Hoe komt het dat vrouwen slachtoffer worden van vrouwenhandel? ⁷

Vaak begint het probleem in het land van herkomst. De inwoners van de landen moeten leven in armoede en hierdoor kan het moeilijk zijn om rond te komen.

Het komt geregeld voor dat de vrouwen door de ouders of familieleden erop uit gestuurd worden om naar het westen te gaan om geld te verdienen. Ook komt het voor dat de vrouwen gewoonweg verkocht worden door hun eigen familie. Sommige vrouwen weten van tevoren dat ze in de prostitutie zullen belanden. Vaak zijn de levensomstandigheden in het eigen land zo erbarmelijk dat de vrouwen het werken in de prostitutie verkiezen boven het leven dat ze nu leiden. Wat de vrouwen niet weten is dat ze terecht komen in een positie van dwang, mishandeling, uitbuiting en misleiding. Hun vrijheid wordt afgepakt en dat is iets waar de vrouwen zeker niet voor kiezen.

Het doet dan ook niet terzake of de vrouw er zelf voor heeft gekozen in de prostitutie te gaan werken. Wat zeker wel terzake doet is dat de vrouw te maken krijgt met geweld en dwang. Bij de vrouwen in Afrika gaat het meestal op een andere manier. De vrouwen worden geronseld met mooie beloftes en banen. Meestal weten ze niet van tevoren dat ze in de prostitutie zullen belanden. Ze verwachten een leuke baan te krijgen als au-pair of huishoudster. In Nederland aangekomen blijkt die baan er echter helemaal niet te zijn en worden ze gedwongen in de prostitutie te gaan werken, omdat ze zogenaamd een hoge schuld hebben opgebouwd. Vervolgens komen ze in een circuit waar ze niet zo maar uit komen.

Nog een andere kwetsbare groep die gemakkelijk ten prooi valt aan handelaren zijn uitgeprocedeerde ex- Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers (AMA's).⁸ Dit zijn vrouwen die als AMA een verblijfsvergunning in Nederland hebben aangevraagd. Ondertussen zijn ze achttien jaar geworden en dus niet meer minderjarig. Voor deze ex- AMA's vallen veel rechten weg en ze moeten meestal terug naar het land van herkomst. Voor hen is in de illegaliteit leven echter een betere optie dan terug te moeten keren naar het land van herkomst. Deze vrouwen worden op deze manier een makkelijke prooi voor handelaren. In 2005 vertrokken er 322 ex- AMA's Met Onbekende Bestemming (MOB). Dit was 89% van alle ex-AMA's in dat jaar.⁹

Welke strategieën gebruiken handelaren om vrouwen aan zich te binden? ¹⁰

Basisstrategieën die worden gebruikt om vrouwen tot prostitutie te bewegen en te houden, zijn misleiding over de aard en omstandigheden van het aangeboden werk, schuldbinding, geweld, uitbuiting en bedreigingen. Meestal worden deze dwangstrategieën in combinatie met elkaar ingezet.

In veel gevallen passen de handelaren 'grooming' of 'ronselen' toe. Dit houdt in dat de handelaar het vertrouwen van de vrouw en eventueel haar familie probeert te winnen. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat de handelaar de familie helpt in moeilijke tijden of hij gaat een liefdesrelatie met de vrouw aan. Hierdoor brengt hij een emotionele binding tot stand en zorgt ervoor dat de vrouw hem vertrouwt. Hierdoor kan de dader gemakkelijker zijn doel bereiken.

Stichting Tegen Vrouwenhandel. (2005) *Hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel; een praktische handreiking*.

Humanitas Prostitutie Maatschappelijk Werk. (2003) *Verkocht; zorg na mensenhandel*

⁹ Dettmeijer-Veirmeulen, C.E. (2007). *Vijfde rapportage van de Nationaal Rapporteur*, blz. 61 t/m 64

¹⁰ Stichting Tegen Vrouwenhandel. (2005) *Hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel; een praktische handreiking*.

Vervolgens biedt de handelaar een beter leven aan. Hij zegt een goede baan te hebben gevonden of hij zegt te willen bemiddelen voor een studie in het buitenland. Het komt zelfs voor dat ze zeggen te willen trouwen en wonen in het buitenland. De vrouw die hier op in gaat, wordt vaak wijs gemaakt dat ze torenhoge schulden heeft opgebouwd die ze af moet lossen. Ook worden de reisdocumenten, soms op subtiële wijze, afgenomen. Op deze manier belandt de vrouw in een afhankelijkheidspositie en vanaf dat moment kan de handelaar alles doen wat hij wil.

Een andere variant is dat de vrouwen niet worden misleid, maar gewoon op brute wijze naar het buitenland worden vervoerd en worden doorverkocht.

Het komt ook voor dat de vrouwen ervoor hebben gekozen om in de prostitutie te gaan werken, maar totaal worden misleid over de werkomstandigheden en verdiensten.

De vrouwen worden emotioneel gechanteerd, geïntimideerd en bedreigd om hen in de situatie van gedwongen prostitutie te houden. Er wordt hun bijvoorbeeld voorgehouden dat de politie corrupt is. Wanneer de vrouw een kind heeft, dreigen ze het kind iets aan te doen wanneer de vrouw probeert te ontsnappen en vaak wordt er ingespeeld op de angsten van de vrouw dat de familie te weten komt dat ze een 'hoer' is geworden.

Ook wisselen de handelaren vaak van rol, dat kan gaan van 'beul' naar 'beschermer.'

Hierdoor binden de vrouwen zich toch aan de handelaar, omdat ze behoefte hebben aan bescherming. Ze gaan zich aanpassen aan de wensen van de handelaar in de hoop dat ze zijn goedkeuring krijgen.

Om te voorkomen dat de vrouwen hulp bij elkaar gaan zoeken, worden ze onderling tegen elkaar opgezet. Er worden leugens over elkaar verteld en een vrouw wordt eerst tot het 'liefje' van de baas gemaakt om vervolgens afgedankt te worden en plaats te maken voor een volgend 'liefje.'

Alcohol en drugs worden meestal ingezet om de vrouwen nog meer afhankelijk te maken.

Al met al wordt er een heel web gesponnen waarin de vrouw steeds dieper verstrikt raakt en afhankelijk van wordt gemaakt. Het enige dat nu nog belangrijk voor haar is, is de goedkeuring ontvangen van de personen die haar in hun greep hebben, om op die manier aan het ergste geweld te ontkomen.

Het komt sporadisch voor dat de vrouwen zich door eigen kracht kunnen bevrijden. Soms komt het voor dat de vrouw verdwijnt met een klant die haar vertrouwen heeft gewonnen en die haar wil helpen. In de meeste gevallen wordt ze gevonden bij invallen van de politie en meegenomen voor verhoor en verdere hulp.¹¹

Hoeveel slachtoffers van mensenhandel doen aangifte?

Veel slachtoffers van mensenhandel zien het inschakelen van de politie niet als oplossing. Dit kan zijn omdat de slachtoffers zelf uit een land komen waar de politie corrupt is. Het wordt hun dan ook vaak voorgehouden dat de politie in het complot zit en dat ze zelf in de gevangenis zullen belanden als ze aangifte doen. Vaak zullen de slachtoffers ook niet naar de politie gaan uit angst voor wat de dader kan doen met hen of de familie van de slachtoffers. Hierdoor doet dus maar een klein percentage van alle slachtoffers van mensenhandel aangifte. Uit cijfers van de NRM (Vijfde rapportage), die helaas maar tot 2004 gaan, blijkt dat van de slachtoffers van mensenhandel die aangifte doen, slechts een klein deel leidt tot een afgesloten onderzoek.

¹¹ Zeijl, F (2004) Wij zijn geen zielige vrouwen meer, *Opzij*, 2004, nr.1, pp. 82,.

Aangiftes en getuigenverklaringen van slachtoffers per jaar

Jaar	Grensoverschrijdende mensenhandel	Binnenlandse mensenhandel
2001	156	30
2002	226	32
2003	130	25
2004	135	62
Totaal	647	149

Afgesloten opsporingsonderzoeken mensenhandel per jaar

Jaar	Grensoverschrijdende mensenhandel	Binnenlandse mensenhandel
2001	36	11
2002	42	13
2003	31	10
2004	33	24
Totaal	142	58

Door deze tabellen wordt duidelijk dat er ook een probleem is met betrekking tot het tegengaan van mensenhandel. Er zijn in verhouding weinig afgesloten onderzoeken. Dit geeft weer, dat mensenhandel een probleem is dat moeilijk tegengegaan en verminderd kan worden. De rol die het slachtoffer heeft in de vervolging van de handelaren is groot, maar er zijn ook vele andere factoren die meewegen in de opsporing van de handelaren. De handelarencircuits zijn namelijk erg goed georganiseerd. Ook zijn het meestal circuits die internationaal verspreid zijn. Het is moeilijk om bij de oorsprong van het circuit te komen. De handelaren weten goed hoe ze de wetten kunnen omzeilen en zo de pakkans te verkleinen. Wij gaan in deze scriptie verder niet in op de opsporing en vervolging van de handelaren. Toch is het wel goed om te weten dat dit een uitgebreid illegaal en internationaal netwerk is, dat moeilijk op te sporen is.¹³

Wat doet de Nederlandse overheid tegen mensenhandel?

Het Nederlandse beleid is erop gericht om mensenhandelaren strafrechtelijk te vervolgen en slachtoffers te beschermen door opvang, medische zorg, sociale en psychische zorg en rechtsbijstand te verlenen. De slachtoffers verkrijgen het recht op dit alles door middel van de B9-procedure die in paragraaf 1.4 zal worden uitgelegd.

Verder heeft de Nederlandse overheid vanaf het jaar 2000 een Nationaal Rapporteur Mensenhandel aangesteld, die onderzoek en aanbevelingen doet met betrekking tot dit onderwerp. Er zijn nu al vijf uitgebreide rapportages gemaakt. In deze rapportages komen allerlei uiteenlopende onderwerpen met betrekking tot mensenhandel aan de orde, zoals wet- en regelgeving, opsporing, de hulpverlening, financiële zaken etc. Momenteel is mevr. C.E. Dettmeijer-Vermeulen de Nationaal Rapporteur Mensenhandel.

Binnen de 25 Nederlandse politiekorpsen zijn speciale prostitutie- en mensenhandelteams opgezet met elk een eigen hoofd en contactpersoon mensenhandel. Ook binnen vreemdelingendiensten zijn zoveel mogelijk vaste contactpersonen aangewezen die als centraal aanspreekpunt gelden voor alle mensenhandelszaken in de regio.

De1toeijer-Vermeulen,C.E. (2007). *Vijfde rapportage van de Nationaal Rapporteur*, blz. 141, 143
Hopkins, R (2005)/*£ laat je nooit meer gaan*.

Er is dus behoorlijk wat opgezet voor het vervolgen, rapporteren en coördineren van mensenhandel in Nederland. In deze scriptie gaan wij niet echt diep in op deze zaken. Wij zullen ons meer richten op de daadwerkelijke opvang van slachtoffers van vrouwenhandel. De rapportage van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel zal echter wel als grote bron voor ons onderzoek worden gebruikt.

1.3. De ontstaansgeschiedenis en het verloop in Nederland betreft vrouwenhandel en prostitutie.

Wanneer vrouwenhandel is ontstaan is niet precies te zeggen. Vrouwenhandel bestaat al zolang wij weten uit de geschiedenis en is al eeuwenoud. Er is in de Franse tijd veel gedaan aan registratie en daaruit is op te maken dat vooral rond het einde van de negentiende eeuw de vrouwenhandel is begonnen. Over het begrip vrouwenhandel is weinig te vinden. Omdat veel slachtoffers van vrouwenhandel werkzaam zijn in de prostitutie en het hier nauw mee samenhangt, vertellen wij iets over de geschiedenis van de prostitutie en het beleid door de jaren heen in Nederland. Ons onderzoek gaat over slachtoffers van vrouwenhandel. Wij maken daarbij de koppeling naar slachtoffers van vrouwenhandel die in de prostitutie terecht komen. Prostitutie kan vrijwillig zijn, maar in het geval van vrouwenhandel is dat niet zo. We spreken daarbij dus wel over prostitutie, maar dan over de gedwongen prostitutie door middel van vrouwenhandel.

Het ontstaan van vrouwenhandel

De registratie en de keuringen door politie die ook na de Franse tijd in veel Nederlandse steden bleven, zorgden voor een tweedeling. Enerzijds waren er de grote bordelen waar volgens de politievoorschriften werd gewerkt, aan de andere kant ontstonden illegale vormen van prostitutie met vrouwen die zich niet aan het regime van het bordeel wilden houden. Hierdoor ontstond er een tekort aan vrouwen die in de seksindustrie wilden werken. De bordeeleigenaren moesten daarom steeds vaker in het buitenland op zoek naar meisjes. Zo ontstond aan het eind van de negentiende eeuw een internationale vrouwenhandel. Als aanklacht tegen de 'handel in blanke slavinnen', de onmenselijke behandeling van de meisjes en de onzedelijkheid in het algemeen, kwamen er overal in Europa anti-prostitutiebewegingen.¹⁴

Prostitutie in Nederland

In Nederland richtte ds. Pierson de Nederlandse Vereniging tegen de Prostitutie op, die voornamelijk actie voerde tegen de regering omdat zij de 'gewettigde ontucht' toestond. Mede dankzij de inspanningen van deze beweging, werd in 1911 het bordeelverbod (WvS. art.250bis) aangenomen.

Toch bleef het prostitutiebedrijf in Nederland bestaan. Het bedrijf werd weer kleinschalig en verspreidde zich door heel het land. De prostitutie vond nu plaats op geheime, fatsoenlijke plekken, zoals massagesalons, kunsthandels, tabakswinkels etc. De zedenpolitie had al snel door dat zeker in oude prostitutiewijken, zoals rond het Oude Kerkplein in Amsterdam, de prostitutie toch niet zou verdwijnen en liet de vrouwen werken zolang ze dit niet te opvallend deden. De prostituees mochten achter het raam gaan zitten met het gordijn een klein stukje open, zodat klanten hun aanwezigheid konden zien.

Het gedogen was begonnen. Naarmate de jaren verstreken, mochten de gordijnen steeds verder open. De jaren zestig en vooral zeventig hebben een grote invloed gehad op de prostitutie. De minder strenge seksuele moraal zorgde voor een steeds openlijker gedoogbeleid, waardoor de geheime huizen konden uitgroeien tot grote, luxe bordelen. Het overheidsbeleid volgde de zedelijke moraal en de prostitutie nam het beleid over. In tijden van verbod is de prostitutie een kleinschalig, over de stad verspreid en meestal door vrouwen gerund bedrijf. In tijden van openlijk gedogen is het grootschalig, vaak geconcentreerd en een door mannen gerund bedrijf. In tijden van reglementering is er een tweedeling; enerzijds zijn

Albrecht, M. (2005) *Hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel, een praktische handleiding*, Amersfoort.

er door de overheid gecontroleerde grote bordelen, anderzijds bestaat er een illegaal circuit waarin degenen werken die niet aan de regels kunnen of willen voldoen.^{12>}

Het bordeelverbod

Sinds 1911 geldt er in Nederland een bordeelverbod. In werkelijkheid is de bedrijfstak enorm winstgevend. De seksualisering van de samenleving en het belang dat aan seks wordt gehecht, hebben de afgelopen decennia een enorme vlucht genomen. Vrouwen zijn daarbij over de gehele linie, ondanks de seksuele revolutie van de jaren zestig en de tweede feministische golf, altijd als erotisch en consumptieobject neergezet.

Nieuwe wet in 2000

In 2000 is er een nieuwe wet gekomen. Om precies te zijn is de bordeelwet een "nieuw" wetsartikel dat de plaats van het oude bordeelverbod heeft ingenomen. Prostitutie is gelegaliseerd, maar de eigenlijke invoering van prostitutie als bedrijfstak is vooral in handen van de gemeenten (lokale overheden). Zij hebben dus het eindoordeel. In de bordeelwet staan echter ook verboden, je mag bijvoorbeeld geen vrouwen dwingen de prostitutie in te gaan, geen minderjarigen laten werken en vrouwenhandel is ook ten strengste verboden. De sancties die op het plegen van de bovengenoemde delicten volgen, zijn in de nieuwe bordeelwet zwaarder dan de straffen die er volgens het bordeelverbod geëist konden worden.

De nieuwe bordeelwet eist zes jaar celstraf voor de persoon die een dergelijk delict gepleegd heeft:

- bij het dwingen van een vrouw de prostitutie in te gaan (dwang);
- bij het aannemen van geld van een gedwongen prostituee (pooierschap bij dwang);
- bij het aannemen van geld van een minderjarige prostituee;
- bij het over de grens brengen van een vrouw met de bedoeling om haar gedwongen te laten hoereren;
- en bij het met geweld de prostituee afhandig maken van geld.

Als bij de bovengenoemde delicten een of meer personen betrokken zijn, kan de celstraf tot acht jaar oplopen. Dat is ook het geval als er zwaar lichamelijk letsel toegebracht wordt of als de minderjarige onder de 16 is.

Wat ook voorkomt, maar dan minder vaak, is dat een delict; gepleegd wordt door **twee** of meer mensen tegen een minderjarige. De criminelen kunnen dan maximaal tien jaar de gevangenis in. Deze straffen komen overeen met de straffen die volgen op mensenhandel.

Het doel dat de overheid voor ogen had bij de invoering van de bordeelwet luidt als volgt: Het is de bedoeling om meer openheid te creëren tegenover de exploitatie van hoeren. Verwacht wordt dat de prostituee uit het criminele circuit zal verdwijnen en dat haar (maatschappelijke) positie hierdoor beschermd en verbeterd wordt.

Doordat niet alle prostituees meer illegaal zijn, heeft de politie meer tijd om zich op de misstanden rondom de prostitutie van minderjarigen en gedwongen prostitutie (vrouwenhandel) te focussen. Het controleren op illegale buitenlandse meisjes wordt ook makkelijker. De groep ingeschreven, witwerkende prostituees valt namelijk al af en die hoeft je dus niet meer te controleren.

Ontwikkelingen in de seksindustrie:

Wat hierboven beschreven staat, gaat vooral over de ontwikkelingen van vrouwenhandel en prostitutie uit de geschiedenis. Wij zullen ons nu iets specifiekier richten op de ontwikkelingen in de Nederlandse seksindustrie. Dit omdat onze scriptie gericht is op vrouwen die door handel terecht komen in de prostitutie. Hieronder volgt een korte beschrijving:

Minder vergunde seksbedrijven:

Er zijn nu minder vergunde seksbedrijven dan vroeger. Dit komt mede doordat er minder belangstelling is voor bordelen. Het is namelijk niet meer belastingaftrekbaar en er is nu meer plek voor onbetaalde seks dan dat vroeger het geval was. Er zijn steeds minder klanten die gebruik maken van bordelen.

Nieuwe vormen van prostitutie:

De laatste jaren wordt prostitutie niet alleen aangeboden via bordelen en hoerenhuizen, maar ook via andere wegen. Zo zijn er nu parenclubs, sauna's, kapsalons, zonestudio's etc. waar seks aangeboden wordt. Ook is het internet tegenwoordig een grote bron van het aanbieden van seks. Er zijn vele internetsites in de lucht waar je afspraken kan maken. Ook gebruiken escortbedrijven internet als reclame voor hun diensten.

De illegale seksindustrie:

Na de opheffing van het bordeelverbod hebben veel seksclubs er bewust voor gekozen om illegaal te worden. Hierdoor kan er juist veel mensenhandel plaatsvinden, omdat er hier weinig te controleren valt.

Tippelzone/ straatprostitutie:

In Nederland zijn er legale tippelzones. Zo kan politie en hulpverlening makkelijk contact maken met de prostituees en een oogje in het zeil houden.

Er zijn nu nog steeds veel ontwikkelingen in de seksindustrie en dit zal waarschijnlijk altijd zo blijven.

1.4. Wettelijke regelingen omtrent vrouwenhandel

In deze paragraaf leggen we de B9- procedure uit. Dit is de wettelijke regeling waarmee de verhandelde vrouwen automatisch te maken krijgen wanneer ze om hulp vragen bij de politie of een instelling. Als eerste leggen we globaal uit wat de B9- regeling inhoudt, hoe slachtoffers in deze regeling komen en wat de rechten en plichten zijn die uit deze regeling voortvloeien. Daarna zullen we puntsgewijs uitleggen wat de verschillende stappen van de B9- procedure zijn en welke groep slachtoffers voor de regeling in aanmerking komen. Als laatste bespreken we een aantal knelpunten met betrekking tot de B9- regeling.

De B9-regeling

Wanneer een slachtoffer van vrouwenhandel de kans ziet om zich te melden bij de politie, wordt haar gevraagd aangifte te doen tegen haar dader.

De vrouw komt dan in aanmerking voor de B9- regeling. Dit houdt in dat ze een bedenktijd van ten hoogste drie maanden krijgt. In deze tijd kan ze bedenken of ze wel of geen aangifte tegen haar dader wil doen. Dit kan namelijk om verschillende redenen een moeilijke keuze zijn voor de vrouw. Het kan zijn dat ze geen aangifte durft te doen uit angst voor represailles of ze beschikt gewoonweg niet over voldoende feiten. Ook kan het zijn dat de vrouw denkt dat ze zelf strafbaar is, omdat in haar land prostitutie niet legaal is, of ze is bang dat de Nederlandse politie corrupt is.

Gedurende de drie maanden bedenktijdfase kan de vrouw niet uit Nederland gezet worden. Als zij besluit om aangifte te doen tegen haar dader, krijgt **ZQ** voor de duur van het strafrechtelijke proces een tijdelijke verblijfsvergunning. Tevens verleent het haar recht op opvang en (medische) zorg. De verblijfsvergunning vervalt op het moment dat het strafrechtelijke proces of vervolging wordt afgerond.

De vrouw die besluit aangifte te doen wordt aangemeld bij het Coördinatiecentrum Mensen Handel (CoMensHa). Deze registreert de melding en zorgt voor opvang en begeleiding voor de vrouw. Ook heeft de vrouw, gedurende het proces, recht op een uitkering. Sinds 2005 mogen slachtoffers die aangifte hebben gedaan zonder tewerkstellingsvergunning arbeid verrichten, voor de duur van hun verblijfsvergunning.¹⁹

Als de vrouw besluit aangifte te doen, geldt dat tevens als een aanvraag voor verblijf bij de Integratie Naturalisatie Dienst (IND). Tegelijkertijd wordt er samen met CoMensHa en de politie bekeken waar de vrouw het beste kan verblijven.

Mocht het OM afzien van verdere vervolging van de dader, dan vervalt in principe de verblijfsvergunning van de vrouw. Wel kan ze in dit geval haar beklag doen via een andere procedure. Ze mag het besluit hierop in Nederland afwachten.

Wanneer de strafrechtelijke procedure tegen de dader is afgerond, kan de vrouw een aanvraag doen voor een definitief verblijf in Nederland. In veel gevallen heeft een dergelijke aanvraag een negatieve uitslag voor de vrouwen. Wel mag de vrouw tijdens de aanvraag in Nederland verblijven. Indien het hele proces tot gevolg heeft gehad dat er een dader veroordeeld kan worden, heeft de vrouw wel een grote kans op definitief verblijf in Nederland. De rechter gaat er dan namelijk vanuit dat de vrouw gevaar loopt indien ze terug gaat naar het land van herkomst. Wanneer de vrouw al langer dan drie jaar in Nederland verblijft, kan ze een aanvraag doen voor verblijf op humanitaire gronden.

Stichting Tegen Vrouwenhandel. (2006) STV informatie map. *Relevante informatie over mensenhandel en slachtoffers van mensenhandel*, 2006.

¹⁸ Humanitas Prostitutie Maatschappelijk Werk. (2003) *Verkocht; zorg na mensenhandel*.

¹⁹ Stichting Tegen Vrouwenhandel. (2005) *Hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel; een praktische handreiking*. Amsterdam.

Samenvattend houdt de B9-regeling het volgende in:

- Het recht op een bedenktijd van drie maanden waarin het slachtoffer in alle rust kan besluiten of ze aangifte wil doen of niet. Gedurende deze periode kan ze niet uit Nederland worden verwijderd.
- Het recht op aangifte en daaraan gekoppeld het recht op een verblijfsvergunning gedurende de duur van het strafrechtelijke proces.
- Het recht op opvang, medische zorg en hulpverlening, etc. In principe alle zaken die het mogelijk maken ook echt in Nederland te verblijven.
- Het recht op hulp van diverse uitvoeringsinstanties en ketenpartners.

De volledige procedure puntsgewijs uitgelegd: ²⁰

- Bij het geringste vermoeden van mensenhandel moet de politie de betrokken persoon wijzen op haar rechten.
 - De 'illegale vreemdeling' wordt gewezen op de mogelijkheid tot het doen van aangifte en er wordt uitgelegd dat ze gebruik kan maken van een bedenktijd van drie maanden. Als ze hiervoor kiest wordt de verwijdering uit Nederland met ten minste drie maanden opgeschort.
 - De politie meldt de beslissing aan de contactpersoon vrouwenhandel van de IND. Als het slachtoffer niet in bezit is van een paspoort, moet dit worden aangevraagd. Wanneer dit problemen oplevert, kan er in overleg met de IND vrijstelling van het paspoortvereiste worden verleend.
 - De politie doet melding aan CoMensha dat er een vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel is aangetroffen, die in de bedenktijdfase zit.
 - CoMensha registreert de melding en organiseert opvang en begeleiding voor de vrouw.
 - De politie wijst contactpersonen aan voor het onderzoek.
 - Het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) besluit over of de vrouw recht heeft op een uitkering of niet. Gedurende de bedenktijdfase mag de vrouw niet werken.
 - De politie stelt de vrouw in staat om aangifte te doen. De IND wordt hiervan in kennis gesteld en de aangifte geldt tevens als een verzoek om een verblijfsvergunning. Hierbij is verder een bewijs van onderzoek op tuberculose nodig.
- Er wordt gekeken naar een geschikte verblijfsplaats voor de vrouw gedurende de rest van het onderzoek.

In principe wordt binnen 24 uur na de aangifte de beslissing over het verzoek om een verblijfsvergunning genomen.

De vergunning wordt jaarlijks verlengd en geldt gedurende het strafrechtelijke proces, totdat het Gerechtshofuitspraak heeft gedaan of totdat de zaak is geseponeerd. De vrouw heeft sinds 2005 toegang tot de arbeidsmarkt.

- Minimaal vier weken voordat de verblijfsvergunning vervalt, moet de vrouw een verlenging aanvragen bij de IND. Die kan de vergunning verlengen met een jaar als de strafrechtelijke procedure nog loopt.

De vrouw kan ook kiezen om geen aangifte te doen, maar wel een verklaring af te leggen. Dit is een veilige manier voor de vrouw om toch haar informatie aan de politie door te spelen, zonder dat er een onderzoek ingesteld wordt, waarbij de vrouw moet getuigen.

Als het Openbaar Ministerie (OM) afziet van verder vervolging van de dader, kan de vrouw daarover beklag doen. De uitslag hierop mag in Nederland worden afgewacht.

- Wanneer het slachtoffer in de bedenktijdsfase afziet van een aangifte, dan krijgt de vrouw een kennisgeving tot vertrek.
- Bij een kennisgeving tot vertrek regelt of de politie waarbij de vrouw in behandeling was het vertrek, of er wordt bemiddeling bij vertrek aangevraagd bij de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM).

De categorieën vreemdelingen die rechten kunnen ontleen aan de B9-regeling:²¹

- Vreemdelingen die worden aangetroffen bij een politiecontrole in een seksinrichting.
- Vreemdelingen, die in Nederland in de prostitutie werkzaam zijn geweest, die niet over een geldige verblijfstitel beschikken en die zelf contact opnemen met de politie.
- Vreemdelingen die nog niet in Nederland werkzaam zijn geweest, die niet over een geldige verblijfstitel beschikken, maar die mogelijk wel slachtoffer zijn van mensenhandel. Dit kunnen personen zijn die nu in Nederland verblijven, maar in het buitenland gedwongen werkzaam zijn geweest.
- Vreemdelingen die nog geen toegang tot Nederland hebben gehad, maar wel mogelijk slachtoffer zijn van mensenhandel. Dit kunnen personen zijn aan wie de toegang tot Nederland is geweigerd, maar wel aangeven slachtoffer van mensenhandel te zijn. Pas na aangifte volgt een toelating tot Nederland.

Knelpunten²²

Hoewel de B9-procedure in teken staat van de bescherming en de opvang van de slachtoffers, gaan er in de praktijk nog veel zaken minder goed, bijvoorbeeld bij het geven van informatie over de B9-regeling en de bedenktijd van drie maanden. Ook weten de slachtoffers vaak niet of er een aangifte wordt opgenomen of alleen een verklaring, als ze al het verschil tussen die twee weten. Ze weten vaak niet dat ze het recht hebben om achter gesloten deuren te getuigen, waardoor ze vaak in het openbaar getuigen met alle gevaren van dien. Ze weten vaak niet hoe de procedure zal verlopen, wat daarin van hen verwacht zal worden en ze lopen hierdoor soms mogelijkheden tot beklagprocedures mis. Ook kunnen ze zich soms onvoldoende voorbereiden op de gevolgen van de procedure, zoals de terugkeer naar het land van herkomst of juist het verdere verblijf in Nederland.

De opvang adviseert de vrouwen daarom om een advocaat in dienst te nemen om al deze misstanden te voorkomen. Toch is het vaak een gevecht tussen de belangen van de politie en regering en het belang van het slachtoffer.

1.5. Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk is **omL Schreven** wat het begrip vrouwenhandel inhoudt en hoe het in zijn werk gaat. Verder is beschreven welke ontwikkelingen zich de laatste jaren hebben voorgedaan. Er zijn heel wat ontwikkelingen geweest rondom dit onderwerp. De belangrijkste is toch wel het bordeelverbod, waardoor er heel wat is veranderd in Nederland. Ook is de B9-regeling uitgelegd en is er een beeld gegeven van hoe de procedure in zijn werk gaat. Zoals in het bovenstaande duidelijk werd, wordt hier nog veel over gesproken en er zijn nog heel wat zaken ter vraagstelling en in ontwikkeling.

²¹ Stichting Tegen Vrouwenhandel,, (2006) STV informatie map. *Relevante informatie over mensenhandel en slachtoffers van mensenhandel*.

²² Scholte, M. (2008). Maatschappelijk werk op spoedeisende hulp. *Maatwerk*, 2008, nr. 1, pp. 1-39.

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader hulpverlening

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk behandelen we allereerst een aantal organisaties dat gericht is op reïntegratie. Daarna zullen wij nog iets vertellen over wat de politie als organisatie doet. Het is belangrijk een beeld te geven van deze instellingen en organisaties, omdat ze onontbeerlijk zijn in de opvang en nazorg van slachtoffers van vrouwenhandel.

Door terug te keren naar het land van herkomst staan de vrouwen voor een enorme maatschappelijke opgave. Ze moeten reïntegreren, terwijl het thuisfront juist wordt bedreigd door de dader. Door de traumatische ervaringen van de vrouwen zijn ze vervreemd van hun sociale omgeving, waardoor ze gemakkelijk in een isolement komen. Het (her)opbouwen van de contacten in de omgeving is een van de belangrijkste dingen, maar tegelijkertijd ook een van de moeilijkste. Ook het niet kunnen voldoen aan de verwachting die de familie heeft van de vrouw, drukt zwaar. Goede begeleiding in dit proces van reïntegratie en herstel is dus erg belangrijk. In 2004 is de Stichting Tegen Vrouwenhandel (nu CoMensHa) een terugkeerconvenant aangegaan met de instellingen Bonded Labour in Nederland (BLinN), de Stichting Religieuzen Tegen Vrouwenhandel (SRTV) en de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM).

In het volgende hoofdstuk zullen deze organisaties belicht worden. Ze hebben alle drie een groot aandeel in de reïntegratie van verhandelde vrouwen.

Daarnaast zal de organisatie La Strada International ook aan bod komen. Dit is een preventieproject dat door de Stichting Tegen Vrouwenhandel (nu CoMensHa) in 1995 is opgericht. La Strada is gevestigd in verschillende landen en heeft verschillende taken waaronder ook hulp bij terugkeer valt.

Als laatste zullen wij in het kort de taken en werkzaamheden van de politie in Nederland behandelen.

2.2. Bonded Labour in Nederland (BLinN)¹⁵

In deze paragraaf zal de organisatie BLinN uitgelegd worden. Deze organisatie richt zich op slachtoffers van mensenhandel en biedt daarbij verschillende ondersteuningsprojecten aan. BLinN heeft projecten gericht op de reïntegratie van slachtoffers, maar ook andere projecten ter ondersteuning van de slachtoffers. BLinN is onderdeel van het 'terugkeerconvenant' dat door CoMensHa is opgericht. We leggen eerst uit waar BLinN voor staat en vervolgens zullen we de projecten die BLinN heeft kort uitleggen, te weten: het noodfonds, maatjescontacten, informatievoorziening, sociale weerbaarheid, scholing en werk, terugkeer, vreemdelingenbewaring, lobby en campagne en Internationaal beleid en netwerken.

Doelstelling, visie en werkwijze:

BLinN staat voor Bonded Labour in Nederland en is een programma van Humanitas en Oxfam Novib. BLinN ondersteunt slachtoffers van mensenhandel in Nederland. Dit doet zij door middel van een veelzijdig pakket aan te bieden. BLinN stuurt aan op de zelfredzaamheid van de cliënt en probeert samen met de cliënt te werken aan een toekomst met nieuwe perspectieven. De nadruk ligt op het verbeteren van het geestelijke welzijn, sociale weerbaarheid en zelfreflectie.

Het is voor BLinN niet noodzakelijk dat de cliënt legaal in Nederland verblijft. Ook iemand met een semi- of niet-legale status kan een beroep doen op de organisatie.

BLinN vindt het belangrijk dat de cliënt verantwoordelijk wordt gesteld voor het eigen handelen. Ze streeft daarom erg naar het versterken van het eigen verantwoordelijkheidsbesef en het leven weer in eigen handen nemen. Dit doen ze door middel van empowerend te werken.

Ze begint bij het uitbreiden van het sociale netwerk en, indien nodig, biedt BLinN hulp aan bij traumaverwerking. Daarna probeert ze de basis te versterken door het vergroten van kennis op praktische gebieden en het uitbreiden van sociale en communicatieve vaardigheden.

Uiteindelijk kan er eventueel gewerkt worden aan scholing of werk.

BLinN biedt op verschillende vlakken hulp aan slachtoffers van mensenhandel. Ze heeft de volgende projecten en hulpmiddelen:

Noodfonds

Soms zitten de slachtoffers erg omhoog en ze bouwen veel schulden op, omdat ze geen inkomen hebben. Ze hebben bijvoorbeeld geen vreemdelingenpasje waardoor de gemeente hun geen uitkering wil verstrekken, of ze zijn verhuisd en het adres is niet goed doorgegeven aan de uitkeringsinstantie. Dit zijn voorbeelden waardoor de slachtoffers geen geld hebben en geen enkel fonds hebben waar ze een beroep op kunnen doen, terwijl ze soms wel hoge kosten moeten maken, bijvoorbeeld voor leges voor een verblijfsaanvraag of het betalen van huur. Voor deze groep mensen heeft BLinN sinds 1999 een noodfonds. BLinN kan zo financiële hulp verstrekken in de vorm van een gift of een lening.

Maatjescontacten

Slachtoffers van mensenhandel hebben vaak een klein sociaal netwerk, zijn getraumatiseerd of gestresst en hebben het hard nodig om er soms even uit te gaan en dingen te vergeten. Een maatje kan daarin goed voorzien en kan de cliënt motiveren om er even tussenuit te gaan. BLinN heeft een team van over de 100 medewerkers. Veel hiervan zijn vrijwilligers. Deze vrijwilligers gaan door waar de professionals stoppen.

Informatievoorziening

BLinN voorziet door middel van vrijwilligers in informatie over allerlei uiteenlopende zaken zoals, opvoeding, gezondheid en seksualiteit. Zo hebben ze verschillende folders ontwikkeld, cursussen gegeven of informatiedagen georganiseerd.

Sociale weerbaarheid

BLinN biedt psychosociale ondersteuning voor slachtoffers van mensenhandel, gericht op het stimuleren van de sociale weerbaarheid. Deze steun is te verdelen in:

- Supportgroepen voor vrouwelijke slachtoffers van mensenhandel (lotgenotengroepen);
- Trainingen op het gebied van communicatieve en sociale vaardigheden;
- Outdoor trainingen voor het oefenen van praktische vaardigheden;
- Individuele psychologische ondersteuning en advies.

Scholing en vwerk

BLinN begeleidt slachtoffers bij het vinden van werk of het doen van een scholing. Dit blijkt vaak een moeilijke stap te zijn voor de cliënten. Sommige cliënten zijn nog labiel en houden het niet meer vol wanneer er iets in de omgeving gebeurt, andere hebben hun sociale vaardigheden nog niet goed ontwikkeld. Ook het schrijven van een sollicitatiebrief of het

doen van een sollicitatiegesprek is moeilijk voor veel slachtoffers. BLinN probeert hierin zoveel mogelijk te begeleiden.

Terugkeer

BLinN werkt samen met CoMensHa, La Strada International, IOM en de SRTV. Samen met deze organisaties kan gekeken worden welk traject het beste bewandeld kan worden in de begeleiding bij terugkeer. Daarnaast biedt BLinN ondersteunende hulptaken aan;

- Voorbereiding op de terugkeer en analyse van de belemmeringen.
- Contacten met de familie leggen.
- Het regelen van bescherming in Nederland of in het land van herkomst.
Scholing en werk aanbieden, aangepast op het land van herkomst.
Het regelen van de terugreis.
- Opvang, huisvesting en reïntegratie in het knd van herkomst.

Vreemdelingenbewaring

In Nederland zitten er ongeveer 1000 vrouwen per jaar in vreemdelingenbewaring. Naar schatting is een grote groep van deze vrouwen slachtoffer van mensenhandel. Deze vrouwen horen hier niet, omdat ze slachtoffer zijn van een misdrijf. BLinN heeft in 2004 een onderzoek gedaan naar de positie van vrouwen in vreemdelingenbewaring. Sindsdien heeft BLinN in samenwerking met Stichting Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers Humanitas (SAMAH) een project ontwikkeld ten behoeve van deze vrouwen. BLinN heeft hierbij als doel om slachtoffers van vrouwenhandel te signaleren, te ondersteunen en hun positie te versterken.

Lobby en campagne

BLinN maakt zich sterk om verschillende barrières te beslechten door te lobbyen en campagne te voeren bij verschillende partijen, zoals beleidsmakers en gemeenten.

Internationaal beleid en netwerken

Om slachtoffers die geen verblijfsvergunning krijgen, goed te begeleiden bij terugkeer is netwerken en het aandeel hebben in internationaal beleid belangrijk. BLinN zet zich hiervoor in.

2.3. La Strada International

In deze paragraaf wordt de organisatie La Strada International belicht. La Strada is een internationale organisatie die zich onder andere bezighoudt met de reïntegratie van slachtoffers van vrouwenhandel. We zullen eerst uitleggen hoe La Strada ontstaan is en waaruit de organisatie bestaat. Daarna vertellen wij iets over de drie pijlers waar La Strada haar activiteiten op baseert.

De organisatie La Strada²⁴

Vanaf 1987, sinds de oprichting van de Stichting Tegen Vrouwenhandel, had de stichting voornamelijk aanmeldingen van verhandelde vrouwen afkomstig uit Zuidoost-Azië en Latijns Amerika. Sinds de val van de Berlijnse muur in 1989 is er in de communistische landen veel veranderd. Vrouwen die hun baan verloren, hadden de mogelijkheid om legaal te emigreren. Door die ontwikkeling kreeg de Stichting Tegen Vrouwenhandel aanmeldingen van verhandelde vrouwen uit deze landen. Echter, er was weinig ervaring en deskundigheid. Dit heeft ervoor gezorgd dat een aantal organisaties in de Oostbloklanden is gaan samenwerken. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de oprichting van La Strada International in 1995 met de Stichting Tegen Vrouwenhandel als leidende en coördinerende organisatie.

La Strada is uitgegroeid tot een netwerk van negen onafhankelijke organisaties verspreid over Europa. Deze organisaties zijn NGO's (Non- Governmental Organisations) en staan dus op zichzelf. Door de onafhankelijkheid van de overheid kunnen de organisaties sneller het vertrouwen winnen van de vrouwen en meer hun eigen koers volgen. Vanaf 2004 staat La Strada helemaal op zichzelf en heeft de Stichting Tegen Vrouwenhandel geen leidende functie meer.

La Strada is gepositioneerd in Belgrado, Bosnië, Bulgarije, Tsjechië, Macedonië, Moldavië, Nederland, Polen en de Ukraïne.

La Strada pleit voor het versterken van de positie van vrouwen in Centraal- en Oost-Europa en het opkomen voor het recht om te emigreren en te werken in andere landen, zonder uitbuiting en geweld.

De drie pijlers waarop La Strada haar activiteiten baseert, zijn:

1) Informatie en Lobby:

- Onderhouden van mediacontacten, geven van interviews, schrijven van artikelen.
- Educatie en bewustmaking onder professionals, besluitvormers en het algemene publiek.
- Onderhouden en leggen van contacten met overheden.
Organiseren van conferenties en workshops.
- etc.

2) Preventie en Educatie:

- Inventariseren van risicogroepen en deskundigheid verkrijgen.
- Produceren en uitgeven van informatiemateriaal voor risicogroepen.
- Geven van lezingen op scholen, etc.
Educatie en het geven van trainingen aan andere professionals.
- "Hotlines" om potentiële migranten te informeren over risico's, hoe jezelf te beschermen en hoe hulp te vinden.

International La Strada Association. (2005) *La Strada; European Network Against Trafficking in Women*. Amsterdam.

De weg naar een nieuw bestaan
juni 2008

3) Hulpverlening en Ondersteuning:

- Organiseren van een veilige terugkeer naar huis.
- Zorgen voor acute noden, zoals veilig onderdak, kleding, eten of medische hulp.
- Emotionele ondersteuning, psychische ondersteuning, juridische ondersteuning.
- Faciliteren van contacten voor een nieuwe identiteit of reisdocumenten.
- Assisteren bij het leggen van contacten met de familie.
- Assisteren bij het leggen van contacten of regelen van zaken bij organisaties.
- Hulp bij het vinden van werk of een opleiding.

2.4 Internationale Organisatie voor Migratie (IOM)

De IOM is een organisatie die slachtoffers van vrouwenhandel begeleidt bij hun terugkeer naar het land van herkomst. Zij regelen dan een ticket voor het slachtoffer en het slachtoffer krijgt een bedrag van 150 euro mee. Ook regelt de IOM dat er in het land van herkomst hulp is. Ze hebben zelfhulpverleners in verschillende landen, maar ook hebben ze contact met "La Strada."

Algemeen over IOM Nederland:

De IOM is in 1951 opgericht. De taak van de organisatie was toen om zorg te dragen voor vluchtelingen en migranten uit Europa. De IOM is nu uitgegroeid tot een wereldwijde organisatie met meer dan 100 lidstaten en enkele waternemende landen en organisaties. In 1991 is de IOM met haar activiteiten in Nederland gestart. In Nederland richt de organisatie zich op velerlei migratievraagstukken, waaronder het vervoer van personen naar of uit Nederland, (herintegratie, bestrijding van mensenhandel, arbeidsmigratie, migratie en ontwikkeling en migratie en gezondheid.²⁵

IOM International:

De IOM is een onafhankelijke intergouvernementele organisatie. Vertegenwoordigers van de verschillende lidstaten hebben zitting in een bestuursraad die ten minste één keer per jaar in Genève bijeenkomt. Elke lidstaat heeft een stem in deze raad. Gezamenlijk stellen de lidstaten het beleid van de organisatie vast waarbinnen de IOM-missies in uiteenlopende landen opereren.²⁶

2.5. Stichting Religieuzen Tegen Vrouwenhandel²⁷

In deze paragraaf wordt de Stichting Religieuzen Tegen Vrouwenhandel (SRTV) belicht. Deze stichting heeft samen met CoMensHa een terugkeerconvenant en helpt bij de terugkeer van slachtoffers van vrouwenhandel. De SRTV heeft ook nog andere taken. Hieronder wordt in het kort uitgelegd wat de SRTV doet.

De SRTV is in 1991 opgericht met als doel een bijdrage te leveren aan de strijd tegen de groeiende handel in vrouwen en de daaruit voortvloeiende prostitutie. Haar taken zijn:

- Preventie door middel van informatie, waarschuwingsfolders en videobanden.
- Bewustwording bevorderen d.m.v. informatie (workshops en conferenties).
- Internationaal netwerk informeren.
- Ondersteunen van terugkeer/preventie projecten.
- Opvangmogelijkheden en incidentele hulp aan slachtoffers.
- Waar mogelijk politieke beïnvloeding.

De SRTV wil vrouwen waarschuwen door middel van een preventiefolder die vertaald is in 44 verschillende talen en verspreid wordt in 70 verschillende landen.

Verder heeft ze projectgroepen in Azië en Latijns Amerika, Afrika en Midden- en Oost Europa. De SRTV wil vrouwen, die het slachtoffer zijn geworden van vrouwenhandel een veilige terugkeer naar het land van herkomst bieden. Ze werkt daarom samen met verschillende organisaties en projecten in die landen van herkomst.

De SRTV biedt de vrouwen een mogelijkheid hun dader aan te klagen, een opleiding te volgen en eventueel een kleine financiële ondersteuning.

2.6. Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel:

Sinds 2000 bestaat het Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel (BNRM) in Nederland. Dit betekent dat er een rapporteur is. Dit is mevrouw Dettmeijer- Vermeulen. Zij rapporteert en wordt daarbij ondersteund door zes medewerkers van een strafbureau. Samen vormen zij het Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel. Onder mensenhandel wordt meer verstaan dan gedwongen werken in de seksindustrie waar onze scriptie over gaat. Omdat dit een onderdeel van mensenhandel is, leggen wij hieronder de taken, positie, werkwijze en de geschiedenis van het Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel uit.

Taak

De Nationaal Rapporteur rapporteert over de aard en de omvang van mensenhandel in Nederland. Verder kijkt ze naar de effecten van het beleid op dit terrein. In de rapportages wordt er informatie gegeven over relevante wet- en regelgeving, preventie, opsporing en vervolging van mensenhandelaren en de hulpverlening aan slachtoffers. Ook worden er aanbevelingen gedaan ter verbetering van de aanpak van mensenhandel.

Positie

De Nationaal Rapporteur rapporteert aan de Nederlandse regering en heeft daarbij een onafhankelijke positie. Richting de Tweede Kamer, reageert de Nederlandse regering op deze rapportage. Het BNRM is geen klachtencommissie en heeft geen opsporingsbevoegdheden.²⁸

Werkwijze

Het BNRM heeft contact met instellingen, personen en organisaties. Dit zijn organisaties die werkzaam zijn met slachtoffers van mensenhandel. Dit doen zij in de vorm van preventie, bestrijding of opvang van slachtoffers. Het BNRM is bevoegd om dossiers bij politie en justitie in te zien. Verder hebben ze ook contact met internationale en buitenlandse organisaties.

Geschiedenis van het BNRM

In de jaren negentig werd er veel gesproken over mensenhandel en pleitten verschillende organisaties voor een Nationaal Rapporteur Mensenhandel. In 1997 kwam het dan ook tot aanstelling van een Nationaal Rapporteur en in 2000 werd de eerste Nationaal Rapporteur Mensenhandel benoemd.²⁹

2.7. De politie

Natuurlijk kan de politie niet ontbreken in onze scriptie over de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel. De verschillende instellingen werken allemaal nauw samen met de politie en dit is ook nodig voor de veiligheid van de slachtoffers. In heel Nederland zijn er 25 politiekorpsen. Bij elke korps is er iemand aangesteld om zich bezig te houden met mensenhandel waaronder vrouwenhandel in Nederland.

Contact met de slachtoffers

De politie komt in aanraking met slachtoffers van vrouwenhandel door bijvoorbeeld een inval te doen in een bordeel, waar het vermoeden is dat er illegale vrouwen werkzaam zijn. Ook in andere gevallen komt de politie in aanraking met slachtoffers. De politie moet hiervan een melding doen bij CoMensHa. Het kan voorkomen dat slachtoffers in vreemdelingenbewaring moeten verblijven, maar meestal wordt er zo snel mogelijk voor een geschikte opvangplek gezocht na de aanmelding bij CoMensHa.

Aanmelding CoMensHa

Wanneer een slachtoffer wordt aangemeld bij CoMensHa, dan zoekt CoMensHa een opvangplek voor het slachtoffer. Natuurlijk moet daarvoor wel eerst aangifte worden gedaan bij de politie. Hiervoor hebben de slachtoffers een bedenktijd van drie maanden. Wanneer dit niet gedaan wordt, kan er verder niks gedaan worden voor het slachtoffer. Wanneer er aangifte wordt gedaan, krijgt het slachtoffer de B9-status. Hiermee kan het slachtoffer een voorlopige verblijfsvergunning krijgen. Wanneer dit afgelopen is, moet ze het land verlaten. Niet altijd is dit het geval. Soms krijgen ze ook een verblijfsvergunning, waardoor ze in Nederland kunnen blijven.

Waarom die aangifte zo belangrijk is, is om de daders op te sporen en voor een groot deel de mensenhandel tegen te houden.

EMM

Op 18 mei 2005 is bij de nationale recherche het expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel (EMM) opgericht. Het EMM is een verzamelpunt voor informatie over signalen van mensenhandel zowel binnen als buiten de seksindustrie. De informatie wordt onder andere aangeleverd door instanties die te maken hebben met mensenhandel. Het EMM verwerkt deze informatie en doet onderzoeksvoorstellen.

Taken politie

De politie heeft wat betreft mensenhandel verschillende taken. Zo is signaleren een belangrijke taak voor de politie. De politie heeft zich de afgelopen jaren steeds beter ontwikkeld in het signaleren. Zo is er een lijst gemaakt waarin punten staan die kunnen wijzen op uitbuiting in de seksindustrie. Ook andere instanties kunnen hier gebruik van maken. Het signaleren door de politie wordt niet altijd gemakkelijk gemaakt, dit komt ook doordat slachtoffers niet mee willen werken uit angst voor de dader.

Een andere belangrijke taak van de politie is opsporing. In heel Nederland werken er 25 politiekorpsen. Deze zijn allemaal autonoom en werken verschillend. Veel politiekorpsen hebben verschillende afdelingen die zich specialiseren in mensenhandel, waaronder ook vrouwenhandel. In de opsporing en signalering zijn nog heel wat aandachtspunten en knelpunten te noemen:

- Voor een goede signalering is het belangrijk dat iedereen informatie heeft over wat mensenhandel is en welke signalen daarbij horen, belangrijk is om slachtoffers te herkennen. Dit is niet alleen belangrijk voor politie, maar ook voor instanties en burgers.
- De politie stuurt aangiftes niet altijd naar het Openbaar Ministerie.
- Er worden soms te weinig onderzoeken gedaan naar bijvoorbeeld illegalen en de aanpak van mensenhandel, waardoor de misverstanden niet worden opgevangen.

Belangen politie

Een illegaal slachtoffer van vrouwenhandel moet aangifte doen bij de politie om een voorlopige verblijfsvergunning te krijgen. Voor de politie is dit belangrijk, omdat zij zo de daders op kunnen sporen. De politie kan niet alle slachtoffers in Nederland laten blijven. Ook is het de vraag of dat voor de slachtoffers het beste is. De politie heeft daarom soms andere belangen dan de organisaties, die meer in het belang van het slachtoffer werken. De politie kijkt vooral naar de veiligheid en wat het beste is en zet zich daar ook voor in.

Netwerk Mensenhandel

In heel Nederland is er een 'netwerk mensenhandel.' Hierin heeft ook de politie een aandeel. De politie neemt deel aan die netwerken en heeft daar een contactpersoon voor aangesteld. Dit netwerk wordt verder uitgelegd in paragraaf 3.3: "De Zorgcoördinator van stichting Vieja".³¹

2.8. Samenvatting en conclusie

We hebben een beeld gegeven van de organisaties die te maken hebben met de reïntegratie van slachtoffers van vrouwenhandel en de taken van de politie. Deze organisaties zijn onontbeerlijk in de opvang aan slachtoffers van vrouwenhandel. We hebben de organisaties en hun taken en doelen belicht en zo duidelijk gemaakt op welke manier ze werkzaam zijn en laten zien wat hun aandeel is. Zo is te zien dat er een redelijk goede organisatie is wat betreft de reïntegratie van slachtoffers van vrouwenhandel. Er zijn verschillende organisaties die zich hierop en ook op andere gebieden met betrekking tot vrouwenhandel richten. Ook is uitgelegd welke taken de politie heeft met betrekking tot dit onderwerp.

³¹ www.justitie.nl geraadpleegd op 2 april 2008

Hoofdstuk 3 Veldonderzoek

3.1. Inleiding

Om ons onderzoek te verruimen door middel van veldonderzoek hebben wij ervoor gekozen om verschillende instellingen te bezoeken. Wij hebben vier verschillende instellingen bezocht te weten: CoMensHa, Stichting Vieja, het Verdihuis en Asja. Bij alle vier de instellingen hebben wij onze onderzoekgegevens verkregen door middel van een interview. De vragen van dit interview zijn te zien in de bijlage 1.

In paragraaf 3.2 beschrijven wij de organisatie CoMensHa. CoMensHa is een overkoepelende organisatie en registreert onder andere de aanmeldingen van slachtoffers van vrouwenhandel. CoMensHa verleent geen opvang.

In paragraaf 3.3 leggen wij de taken van de zorgcoördinator uit, die sterk in verbinding met CoMensHa staat, en het werken in netwerken.

Verder hebben wij twee instellingen bezocht die gericht zijn op de daadwerkelijke opvang van slachtoffers van vrouwenhandel, te weten: het Verdihuis en Asja. Deze instellingen worden in paragraaf 3.4 en 3.5 belicht.

Dit hoofdstuk richt zich voornamelijk op de taken en werkwijzen van de instellingen.

3.2. Coördinatiecentrum Mensen Handel (CoMensHa)

Voor het interview met CoMensHa hebben wij gesproken met Sandra van den Berg³². In deze paragraaf worden de resultaten van dit interview uitgewerkt.

CoMensHa speelt een grote rol in de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel. In deze paragraaf leggen we uit welke rol CoMensHa speelt. Allereerst vertellen we wat haar doelen en visie zijn, wat concreet haar taken zijn, hoe de aanmelding in zijn werk gaat en hoe de opvang voor de slachtoffers wordt geregeld, met daarbij de uitleg van de netwerken die CoMensHa heeft opgezet. Vervolgens zullen we de samenwerking van CoMensHa met andere instellingen uitleggen. Als laatste zullen we feiten en cijfers weergeven en veranderingen in de afgelopen jaren en knelpunten benoemen.

Doelen en visie

De Stichting Tegen Vrouwenhandel is 20 jaar geleden begonnen als een klein team met weinig naamsbekendheid en is uitgegroeid tot een uitgebreide en bekende organisatie. In de 20 jaar heeft de Stichting Tegen Vrouwenhandel veel bereikt. Ze heeft een nauwe samenwerking met de overheid en vormt een grote bron voor de Nationaal Rapporteur Mensenhandel, ze doet de landelijke registratie van mensenhandel en ze heeft in Nederland 15 netwerken opgezet met allen een eigen zorgcoördinator. Dit is echter maar een kleine weergave van wat de Stichting Tegen Vrouwenhandel heeft bereikt.

In december 2007 heeft de Stichting Tegen Vrouwenhandel haar nieuwe naam gepresenteerd: CoMensHa, dat staat voor Coördinatiecentrum Mensen Handel. De oude naam Stichting Tegen Vrouwenhandel staat niet meer voor wat de organisatie nu inhoudt. Ze werken namelijk ook voor mannelijke slachtoffers van mensenhandel. De naam CoMensHa is ook afgeleid van "cuminsa" dat "het begin" betekent in het Papiament. Voor de hulpverleningsinstanties én voor de slachtoffers wil CoMensHa het begin zijn voor verandering en de weg naar een nieuw leven.

De visie die CoMensHa hanteert, is dat mensenhandel een ernstige vorm van schending van de mensenrechten is die met kracht dient te worden bestreden. De samenwerking met ketenorganisaties op zowel nationaal als internationaal niveau is volgens CoMensHa de aangewezen weg om mensenhandel te bestrijden. Hierbij hanteert ze als uitgangspunt de positie van de slachtoffers van mensenhandel.

De strategieën die ze hierbij gebruiken zijn:

- Het registreren van zoveel mogelijk gegevens betreffende mensenhandel;
- Het signaleren en verbeteren van knelpunten;
Aandacht besteden aan (internationale netwerk)ontwikkeling,
deskundigheidsbevordering en samenwerkingsrelaties;
- Alles afgestemd op de belangen van de slachtoffers.

De coördinatie

Taken

Om een overzicht te geven van wat CoMensHa doet, zijn haar taken hieronder opgesteld:

- Registratie en verzamelen van gegevens over slachtoffers van mensenhandel;
- Het regelen van opvang en begeleiding aan slachtoffers van mensenhandel in binnen- en buitenland;
- Het organiseren van bijeenkomsten, voorlichtingen, netwerkvergaderingen, congressen en workshops voor samenwerkingspartners;
- Het faciliteren van mogelijkheden om ervaringen uit te wisselen, deskundigheid te bevorderen en informatie uit te wisselen;
- Het samenbrengen van initiatieven en (nieuwe) samenwerkingsverbanden;
- Het kenbaar inaken van nieuwe wet- en regelgeving, actualiteiten en nieuwe ontwikkelingen;
- Er zorg voor dragen dat iedereen die te maken krijgt met mensenhandel een centrum heeft om informatie en advies te vragen;
- Het samenbrengen van organisaties om gezamenlijk te lobbyen voor een betere positie voor slachtoffers van mensenhandel.

Aanmelding

De meeste slachtoffers worden door de politie doorverwezen naar CoMensHa. De politie ontdekt de slachtoffers bijvoorbeeld bij invallen in bordelen of clubs. De politie haalt de vrouw uit het circuit en doet een intakegesprek op het bureau. Wanneer er al een gering vermoeden is dat de vrouw een slachtoffer is van mensenhandel, wordt de vrouw aangemeld bij CoMensHa. Dit vermoeden wordt gecheckt door middel van een "signalenlijst mensenhandel." Deze signalenlijst is opgenomen in bijlage 2 van deze scriptie. De vrouw komt hierna gelijk in de bedenktijdsfase van drie maanden en kan dan besluiten of ze aangifte wil doen of niet.

De vrouwen kunnen ook aangemeld worden door allerlei andere instanties die een vermoeden hebben van mensenhandel. Toch wordt meestal eerst de politie ingeschakeld om een intakegesprek te kunnen voeren en een goede inschatting van de situatie te maken. Wanneer een slachtoffer gemeld wordt, probeert CoMensHa een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de situatie van de betreffende vrouw. Er wordt nagegaan welke acute hulp nodig is en er worden afspraken gemaakt tussen de melder en CoMensHa over het verdere contact. Nadat het slachtoffer is aangemeld, zorgt CoMensHa voor een geschikte opvangplek voor het slachtoffer.

CoMensHa coördineert en registreert alle slachtoffers van mensenhandel. Dit zijn dus ook slachtoffers van loverboys, mits ze meerderjarig zijn. CoMensHa heeft geen bevoegdheid om zich bezig te houden met minderjarige slachtoffers. Wanneer slachtoffers minderjarig zijn worden ze doorverwezen naar Bureau Jeugdzorg en buitenlandse, minderjarige slachtoffers worden doorverwezen naar Nidos (gericht op de opvang van en hulpverlening aan minderjarige asielzoekers). Wanneer deze minderjarige slachtoffers boven de leeftijd van achttien jaar komen, worden ze weer bij CoMensHa aangemeld. Ze worden dus wel geregistreerd en doorverwezen naar de politie, maar CoMensHa regelt geen opvang voor hen.

Verwijzing naar de opvang

In het geval van een crisissituatie wordt er gekeken waar er plek is met behulp van een MOP-lijst (Meldpunt Open Plaatsen). Hier staan de instellingen op die lid zijn van Federatie Opvang en die geven door wanneer ze plek hebben. Mochten hier geen plaatsen zijn dan wordt er verder gezocht bij andere instellingen die samenwerken met CoMensHa. Dit kan bij verschillende soorten opvang zijn, zoals crisisopvang, de maatschappelijke opvang of de vrouwenopvang. Er wordt dan eerst gekeken naar plekken in de omgeving waar het slachtoffer 'gevonden' is. Dit is in het belang van de politie om reistijd te besparen. In de eerste opvang van het slachtoffer wordt de concrete hulpvraag geformuleerd. Hierna wordt gekeken of het slachtoffer op de goede plek zit, of dat ze doorverwezen moet worden naar een andere instelling. Er wordt naar een zo goed mogelijk plek gezocht, gericht op de hulpvraag van de cliënt.

Het kan ook voorkomen dat er geen opvangplek beschikbaar is voor een slachtoffer. In dit geval komt het wel eens voor dat een slachtoffer voor een nacht in vreemdelingenbewaring moet blijven. Toch is er vaak wel een plek te vinden waar een slachtoffer één of twee nachten kan verblijven. Dat geeft CoMensHa de ruimte om een opvangplek te vinden waar het slachtoffer langer kan verblijven, maar het is niet vanzelfsprekend dat er altijd een plek wordt gevonden. Er wordt soms behoorlijk heen en weer gesleept met een slachtoffer van vrouwenhandel. Een reden is onder andere dat slachtoffers van vrouwenhandel gezien worden als een complexe doelgroep, onder meer omdat er veel juridische zaken bij komen kijken en omdat gunstige toekomstperspectieven vaak ontbreken.

Netwerken

De meeste uitwisseling van informatie en advies gaat per telefoon.

Verder heeft CoMensHa een aantal netwerken opgericht (nu 15). Het doel is om in alle politieregio's een netwerk op te zetten (25 regio's). Elk netwerk moet zijn eigen zorgcoördinator hebben en het netwerk bestaat dan uit allerlei organisaties in de regio die met elkaar samenwerken. De zorgcoördinator van het netwerk neemt de hulpverlening van een cliënt voor zijn rekening, nadat de cliënt door CoMensHa is doorverwezen.

Zo is er een netwerk in Amsterdam opgezet. Dit netwerk bestaat uit de IND, de politie, advocaten, opvanghuizen etc. De zorgcoördinator van dit netwerk is het Amsterdams Coördinatiecentrum Mensenhandel HVO.

Eens in de paar maanden is er een overleg tussen alle betrokken organisaties in het netwerk. In dit overleg worden cliënten of beleidszaken besproken en gekeken naar hoe knelpunten verbeterd kunnen worden.

CoMensHa heeft nu netwerken in o.a. Rotterdam, Amsterdam Dordrecht, 's-Gravenhage, Utrecht, Den Bosch, Breda, Eindhoven, Nijmegen, Wageningen, Arnhem, Zwolle, Hoogeveen, Groningen en Leeuwarden. Er wordt geprobeerd om een goede samenwerking te realiseren met goede protocollen om een effectieve ketenaanpak op te zetten.

Wanneer er geen zorgcoördinator in het netwerk geregeld kan worden, dan vervult CoMensHa die taak zelf.

Het voordeel van de netwerken is dat taken uitbesteed kunnen worden en niet allemaal door CoMenHa uitgevoerd hoeven te worden, maar ook is het voordeel dat per gemeente ingespeeld kan worden op de eigen regels van die gemeente. Er is namelijk een groot verschil in regelgeving per gemeente en op deze manier kan het netwerk op de regelgeving van de eigen gemeente toegespitst zijn. CoMensHa kan op deze manier regionale zaken uitbesteden en zich vooral richten op landelijke zaken.

De samenwerking

CoMensHa werkt met vele instellingen samen die opvang bieden aan slachtoffers van mensenhandel en organisaties die zich met andere aspecten van de hulpverlening bezig houden, zoals begeleiding bij terugkeer naar het land van herkomst:

- Vrouwenopvanghuizen
- Blijf f-van-mijn-lij fliuizen
- Crisisopvanghuizen
- Maatschappelijke opvanghuizen
- Dak- en thuislozeninstanties
- Drugshuizen
- Psychiatrische opvang
- La strada International
- Internationale Organisatie voor Migratie (IOM)
- Immigratie Naturalisatie Dienst (IND)
- Centraal Orgaan Asielzoekers (COA)
- Etcetera

CoMensHa is in feite La Strada Nederland. CoMensHa biedt dezelfde soort ondersteuning in Nederland als La Strada in het buitenland doet. La Strada is dan ook een initiatief, volgend op CoMensHa geweest.

Verder heeft CoMensHa een project op de Antillen. Ook hier probeert CoMensHa steun te bieden aan de slachtoffers op dezelfde manier als La Strada en ze heeft een preventie- en een terugkeerproject.

Als een slachtoffer terug naar het land van herkomst gaat, biedt CoMensHa altijd de hulp van La Strada aan. Indien een persoon er geen belangstelling voor heeft om hulp van La Strada te ontvangen, zorgt CoMensHa ervoor dat ze in ieder geval een telefoonnummer krijgt, zodat de persoon, mocht het toch nog nodig zijn, ergens op terug kan vallen.

De samenwerking met al deze organisaties en opvanghuizen gaat volgens CoMensHa in principe goed. Er zijn altijd dingen die verbeterd kunnen worden, maar over het algemeen is CoMensHa tevreden, zijn er korte lijntjes en zijn de afspraken duidelijk.

Op welke manier wordt het netwerk uitgebreid?

CoMensHa heeft als doel om in elke politieregio een netwerk te ontwikkelen. De politie heeft 25 verschillende korpsen in verschillende regio's. CoMensHa doet er veel aan om die netwerken uit te breiden, omdat op deze manier de hulpverlening beter afgestemd kan zijn op de reglementen van de betreffende gemeente. Daarom heeft iedere medewerker bij CoMensHa een eigen netwerk onder zich dat ze proberen uit te breiden en te verbeteren. Dit doen ze door middel van contacten leggen, informatiebijeenkomsten houden, nationale bijeenkomstdagen organiseren, workshops geven etc. Om het bestaande netwerk telkens goed

te kunnen voorzien van informatie hebben ze twee keer per jaar een zorgcoördinatorenrendag om de zorgcoördinatoren opnieuw aan te sturen en taken op elkaar af te stemmen. Hierbij is de politie ook aanwezig. Ook gaat ComensHa geregeld naar de verschillende instellingen binnen de netwerken om te kijken hoe het gaat en of er nog hulp en advies van CoMensHa nodig is. CoMensHa benadert alle soorten van opvanghuizen om het netwerk uit te breiden. Zo komt het bijvoorbeeld voor dat een vrouwelijk slachtoffer niet opgenomen kan worden in een opvanghuis omdat ze nog drugsverslaafd is. Met dit soort situaties komen drugshuizen erg goed van pas. Daarom is het belangrijk dat zoveel mogelijk verschillende vormen van opvanghuizen binnen het netwerk zitten.

Feiten en cijfers

Hieronder staat een overzicht van de feiten en cijfers van CoMensHa. In hoofdstuk 4 komen wij hierop terug.

Alle registraties vinden plaats door middel van een systeem met standaardvragen. Hieronder staan cijfers over het jaar 2007 met daarbij een kort commentaar.

Mensenhandel aanmeldingen 2007

Totaal	716
Vrouwen	667
Mannen	49

- Vergeleken met het jaar 2006 is dit aantal gestegen (596 slachtoffers in 2006)
- Dit komt waarschijnlijk niet doordat er meer slachtoffers zijn, maar doordat er meer prioriteit aan mensenhandel wordt gegeven door o.a. de politie en de Koninklijke Marechaussee.

Landen van herkomst top 10

Land van herkomst	Aantal
Nederland	254, hiervan zijn er 202 aangemeld als slachtoffer van loverboys
Nigeria	102
Bulgarije	49
China	33
Siërra Leone	29
Roemenië	28
Guinee	15
Polen	13
Marokko	13
Hongarije	12

- Opvallend is het hoge aantal binnenlands verhandelde slachtoffers.

Aanmeldende instanties

Aanmelders	Aantal
Advocatuur	18
Asielorganisaties	6
Slachtoffers zelf	3
IND	5
IOM	8

Kerkelijke organisatie	1
Opvanginstelling	20
Politie	408
Netwerken mensenhandel	144
Hulpverlening jongeren	74
Particulieren	15
Maatschappelijk dienstverlening	9
Nidos	5
Overig	16
Totaal	732

- Het totale aantal slachtoffers lijkt meer, omdat sommige slachtoffers door meerdere instanties worden aangemeld.
- De politie is de grootste aanmeldende instantie.

Top 4 sectoren

Gewerkte sector	Aantal
Vorm van prostitutie	382
Huishoudelijke arbeid	13
Horeca	9
Bouw	3

Veranderingen

In de laatste jaren hebben er verschillende veranderingen plaatsgevonden, te weten:

- meer drugsproblematiek,
- meer psychische problematiek,
- meer mannelijke slachtoffers,
- meer Chinese mannelijke slachtoffers,
- meer slachtoffers die werkzaam waren als au pair,
- de term mensenhandel is breder geworden. Onder mensenhandel valt niet alleen gedwongen prostitutie, maar ook gedwongen arbeid, handel in organen etc.
- er is een betere regelgeving vanuit de overheid gekomen. Er zijn steeds meer rechten voor de slachtoffers gekomen. Vroeger werden ze bij wijze van spreken gelijk op het vliegtuig terug naar het land van herkomst gezet en nu zijn er allerlei regels in het belang van het slachtoffer.

Knelpunten

doorstroming

Er is over het algemeen een tekort aan opvangplaatsen, omdat de doorstroming van cliënten slecht is. Dit komt door de bureaucratie in Nederland. Het duurt lang voordat bepaalde dingen geregeld zijn, zoals het krijgen van een vreemdelingenpasje. Hierdoor kan iemand niet doorstromen naar de volgende fase, zoals begeleid wonen of zelfstandig wonen. Dit heeft dan weer invloed op andere opvangplekken, want die kunnen hun cliënten ook niet door laten stromen.

vreemdelingenpasje

Ieder slachtoffer van vrouwenhandel moet een aanvraag doen voor het krijgen van een vreemdelingenpas. Deze pas geeft de vrouw verschillende rechten. Het langdurig moeten wachten op een vreemdelingenpas is een veel voorkomend probleem. Instellingen zorgen

voor een snelle aanvraag hiervan, maar daarna moet er vaak lang gewacht worden, voordat de aanvraag er doorheen is. Dit heeft tot gevolg dat slachtoffers niet verder kunnen. Ze kunnen niet werken en niet op zichzelf wonen.

contra-indicaties van opvanghuizen

Sommige opvanghuizen kunnen niet in het netwerk worden opgenomen, omdat ze een hoge drempel hebben. Ze hebben veel contra-indicaties; bijvoorbeeld dat een cliënt de Nederlandse taal moet beheersen. Door deze contra-indicaties kan een slachtoffer van vrouwenhandel niet opgevangen worden. Het lijkt; alsof Nederland een drempelvrij land is, maar wat betreft sommige opvanghuizen is dit totaal niet zo.

belang van de politie versus de belangen van het slachtoffer.

CoMensHa loopt vaak tegen de belangen van de politie versus de belangen van het slachtoffer aan. De politie heeft een groot belang bij het doen van aangifte door het slachtoffer, terwijl dit soms in strijd is met de belangen van het slachtoffer. CoMensHa zou daarom graag zien dat dit los gekoppeld wordt van elkaar. Dat het zijn van een slachtoffer van mensenhandel al genoeg reden geeft voor het recht op opvang en hulpverlening en dat het doen van een aangifte daar los van staat, ook na de bedenktijd van drie maanden.

mannelijke slachtoffers

CoMensHa krijgt steeds meer meldingen van mannelijke slachtoffers. Dit is eigenlijk weer een heel nieuw probleem voor Nederland. Er zijn namelijk lang niet zoveel opvanghuizen voor mannen als voor vrouwen in Nederland. De opvanghuizen waar de mannen nu terecht komen zijn niet deskundig voor deze problematiek. Een mannelijk slachtoffer van mensenhandel neemt namelijk heel andere problemen met zich mee dan een dakloze, verslaafde man bijvoorbeeld. Ook moeten er ineens heel andere zaken geregeld worden, zoals samenwerken met de politie, het aanvragen van een vreemdelingenpas, het begeleiden van de B9-procedure, het controleren op geslachtsziekten en tbc etc. Dit soort problematiek schrikt de hulpverleners vaak af, gewoonweg omdat ze er nog niet bekend mee zijn. CoMensHa geeft daarom voorlichting hoe om te gaan met deze mannelijke slachtoffers van mensenhandel.

3.3. Zorgcoördinator via CoMensHa

In deze paragraaf zal uitgelegd worden hoe het werken in netwerken in zijn werk gaat en wat de taken als zorgcoördinator zijn. Daarna zullen wij een uitwerking geven van het interview dat wij gehad hebben met Julia Tchikhatcheva die werkzaam is in Utrecht als zorgcoördinator en verbonden is aan stichting Vieja te Utrecht

Netwerk vrouwenhandel

Het netwerk vrouwenhandel regelt voor slachtoffers van vrouwenhandel het hulpaanbod. Zo heeft dit netwerk een aanbod aan signalering, opvang en hulpverlening. Het netwerk is een samenwerking van verschillende instellingen en instanties. Verder is er een zorgcoördinator opgesteld. De taken van de zorgcoördinator zijn vooral om het geheel te coördineren.

Doel van de hulp

Het doel van de hulpverlening is om slachtoffers uit hun gedwongen werksituatie te halen en het stoppen van de uitbuiting van slachtoffers.

Doelen zijn:

- Het bieden van een opvangtraject aan de slachtoffers.
- Het bieden en opzetten van een hulptraject.
- Het tegengaan van illegale situaties (justitiële traject).

Doelgroep

Het netwerk richt zich op slachtoffers van vrouwenhandel of vermoedelijke slachtoffers van vrouwenhandel. Soms is het niet duidelijk of het daadwerkelijk om een slachtoffer van vrouwenhandel gaat en daarom wordt er ook wel gesproken van een vermoedelijk slachtoffer. Het gaat hier vooral om vrouwen en meisjes, die door middel van dreiging met geweld, misleiding of misbruik gedwongen worden in de prostitutie te werken.

Samenwerking met CoMensHa

Het netwerk werkt bij de opvang en hulpverlening samen met de landelijke organisatie CoMensHa. CoMensHa werkt voor de opvang van slachtoffers met regionale netwerken. De uitvoering van de hulp aan slachtoffers wordt zo overgedragen aan de netwerken en de zorgcoördinatoren die het geheel daarbij coördineren.

Taken zorgcoördinator

Via CoMensHa, politie of andere kanalen komen er meldingen binnen bij de zorgcoördinator. De zorgcoördinator stelt een zorgplan op. De zorgcoördinator koppelt informatie terug aan CoMensHa.

De zorgcoördinator ontvangt de melding en verzamelt informatie in. Daarnaast kan de zorgcoördinator crisisinterventies plegen indien dit nodig is.

De zorgcoördinator koppelt de melding en informatie terug aan CoMensHa. Dit is belangrijk voor het landelijke registratiesysteem. Verder worden de deelnemers aan het netwerk vrouwenhandel ingeschakeld.

De zorgcoördinator heeft in het begin een gesprek met de cliënt, waar vaak ook de begeleider van het opvanghuis bij aanwezig is. De doelen van dit gesprek zijn vooral de hulpvraag van de cliënt in kaart te brengen. Vaak is hierbij ook een rechtshulpverlener aanwezig voor de juridische processen.

Zorgplan

Na het intakegesprek wat met de cliënt is gehouden spreekt de zorgcoördinator een gesprek af samen met alle bij de hulp betrokken partijen. Tijdens dit overleg wordt er gekeken naar wat de vervolgmogelijkheden zijn. Ook worden er afspraken gemaakt over de taakverdeling. Dit legt de zorgcoördinator vast.

Per cliënt hangt het er van af wat voor hulp geboden wordt. Dit hangt bijvoorbeeld af van het wel of niet aangifte doen of van welke juridische procedures er in omloop zijn. Hieronder staat een overzicht met de verschillende trajecten van de hulpverlening:

Opvangtraject:

- Signalering en actie
- Onderdak
- Materiële zorg
- Juridische zorg
- Medische zorg
- Maatschappelijke zorg
- Psychologische zorg
- Bevorderen van het doen van aangifte

Hulptraject:

- Zorg en begeleiding gericht op voortgaand verblijf
- Zorg en begeleiding gericht op terug naar land van herkomst

Juridisch traject:

- Bestrijden van vrouwenhandel
- Bestrijden van illegaal verblijf³⁴

De zorgcoördinator van stichting Vieja:

Omdat Julia Tchikhatcheva³⁵ werkzaam is bij stichting Vieja te Utrecht, beschrijven wij hieronder in het kort wat voor een instelling Vieja is. Zorgcoördinatoren zitten door heel Nederland. Stichting Vieja is een opvanghuis waaraan Julia Tchikhatcheva als zorgcoördinator verbonden is via CoMensHa.

De organisatie

Vieja in Utrecht is een bredere organisatie die niet alleen gericht is op vrouwenopvang, maar vooral op huiselijk geweld. Vieja heette vroeger vrouwenopvang Utrecht. Vieja biedt hulp, informatie en advies aan iedereen die te maken heeft gehad met huiselijk geweld. Dit op persoonlijk en beroepsmatig vlak. Bij Vieja in Utrecht kan je terecht voor:

- Aanmelding hulp en advies
- Vrouwenopvang
- Opvang tienermoeders
- Advies en Steunpunt Huiselijk Geweld

Werkzaamheden Julia Tchikhatcheva

Julia Tehikhatcheva is werkzaam bij Stichting Vieja in Utrecht. Zij staat op zich los van de organisatie. Zij begeleidt namelijk alle slachtoffers van vrouwenhandel in heel Utrecht, dus niet alleen de slachtoffers die verbonden zijn aan de opvang van stichting Vieja. Ze is geen hulpverlener, maar zij coördineert, zij is een schakelfiguur in het netwerk.

In Utrecht zijn er verschillende organisaties die opvang bieden aan slachtoffers van mensenhandel, waaronder ook vrouwenhandel. Dit zijn bijvoorbeeld: Pretty Woman, BLinN en Vieja.

De aanmelding bij stichting Vieja

De meeste slachtoffers komen via CoMensEla bij stichting Vieja terecht. Verder krijgen zij meldingen van slachtoffers via de politie, advocatuur, BLinN etc.

De procedure

CoMensHa stuurt een rapportage van cliënten naar stichting Vieja. Julia maakt dan een afspraak met de cliënt en haar begeleid(st)er. Tijdens de eerste ontmoeting wordt er verteld over de rechten en plichten van de cliënt. Julia is verder een "sleutelfiguur". Zij heeft weinig contacten met de cliënten, maar coördineert het geheel. Ze krijgt wel alle cliënten te zien. Verder houdt zij contact met de instellingen en hoort zo in grote lijnen wat er gebeurt. Ze ziet de cliënten meestal alleen bij het eerste gesprek.

De hulp

De slachtoffers kunnen psychiatrische ondersteuning krijgen. Verder heeft Humanitas het maatjesproject. Hierbij kunnen de slachtoffers samen met een maatje dingen ondernemen. BLinN biedt juridische ondersteuning voor cliënten. Zo zijn er veel studenten die cliënten begeleiden. Zij kunnen de cliënten begeleiden bij het aanvragen van een schadevergoeding en andere zaken. Dit zijn dingen die onmogelijk zijn om als begeleider of als coördinator te doen, omdat er te weinig uren voor zijn. Dit is nu ook gelijk een Impunt, omdat de studenten niet meer goed begeleid kunnen worden, waardoor er geen cliënten meer aangemeld kunnen worden bij BLinN. Verder heeft elk opvanghuis een speciaal dagprogramma waar cliënten zich aan moeten houden. Als zorgcoördinator wordt het hulpverleningsproces in grote lijnen bijgehouden. Ze krijgt een terugkoppeling van de begeleiders. Als zorgcoördinator ben je een schakelfiguur tussen de verschillende instellingen. Ze streven er nu naar dat de zorgcoördinator alle informatie heeft, zodat mensen weten bij wie ze moeten zijn voor welke informatie en er zo meer duidelijkheid komt. Stichting Vieja biedt ook hulp bij het zoeken van een woning. Stichting Vieja krijgt hier ook urgentiepunten voor. Deze worden alleen toegekend aan cliënten met een verblijfsvergunning omdat de punten maar één keer kunnen worden gebruikt.

De samenwerking met de opvanghuizen en andere instellingen en zorgcoördinatoren

De samenwerking met de verschillende instellingen gaat over het algemeen goed, toch zijn er wel dingen die veranderd kunnen worden. Zo zijn de netwerken nu bezig met nieuwe pilots om de samenwerking beter op elkaar af te stemmen. Ook willen ze een betere uitwisseling van informatie en de verdeling van de taken. Het is nu namelijk zo dat er soms onduidelijkheid is over de taken en wie waar mee bezig is. Dit willen ze dus verbeteren. Ook het systeem van het werken in netwerken bevalt goed. Wel is het nu zo dat er in elke regio verschillend gewerkt wordt in de netwerken. Het lijkt Julia Tehikhatcheva goed dat ieder netwerk op dezelfde manier werkt en dezelfde ideeën daarover zou hebben. Hierdoor kan er ook weer beter informatie uitgewisseld worden en zo krijgt iedereen dezelfde insteek.

Feiten en cijfers

Er valt weinig te zeggen over de feiten en cijfers. Dit omdat stichting Vieja ook werkt met cliënten die in andere jaren zijn aangemeld. Sommige cliënten komen dus weer terug die al eerder waren aangemeld.

Knelpunten:

- Het is moeilijk om cliënten in opvanghuizen te plaatsen, omdat er weinig opvanghuizen zijn in Utrecht. Soms moeten cliënten daarom langer verblijven in crisisopvanghuizen, waardoor nieuwe cliënten weer geen plek hebben.
- De bureaucratie in Nederland is erg ingewikkeld. Zo is het belangrijk dat cliënten een beschikking voor verblijf krijgen. Binnen ongeveer zes weken moeten cliënten dan een vreemdelingenpas krijgen. Dit gebeurt in werkelijkheid niet altijd binnen de gestelde tijd en het kan soms maanden duren. Het probleem is dat er daardoor niets opgestart kan worden voor de slachtoffers.
- Het zou goed zijn om een protocol te ontwikkelen voor het werken in netwerken in alle regio's. Hierdoor hebben de netwerken dezelfde insteek en ideeën en wordt de werkwijze hetzelfde.
- Het zou goed zijn om de samenwerking beter op elkaar af te stemmen en er moet duidelijkheid komen over welke taken door welke instellingen op zich genomen worden.

3.4. Maatschappelijke opvang het Verdihuis

Voor het interview met het Verdihuis hebben wij gesproken met Esmee Hanegraaf. In deze paragraaf zullen we de resultaten van dit interview uitwerken.

Het Verdihuis vangt naast slachtoffers van vrouwenhandel ook andere doelgroepen op. Toch heeft het Verdihuis al geruime tijd ervaring met slachtoffers van vrouwenhandel. In deze paragraaf zullen we uitleg geven over de doelen en de visie van het Verdihuis in zijn algemeen, hoe de hulpverlening in zijn werk gaat en hoe de samenwerking met andere instellingen verloopt. Als laatste zullen wij feiten en cijfers weergeven en knelpunten die het Verdihuis ervaart, benoemen.

De organisatie

Doelen en visie

Stichting Maatschappelijk Opvang Verdihuis richt zich op personen en/of gezinnen die zich tijdelijk niet meer kunnen handhaven in de eigen woonomgeving.

De Stichting houdt zich bezig met zowel (crisis)opvang, allerlei vormen van woonbegeleiding en met preventieve activiteiten.

Het Verdihuis kent drie pijlers:

- Opvang
- Herstel & Nazorg
- Preventie & Projecten

Het Verdihuis biedt crisisopvang en biedt hierbij het zgn. bed- bad- brood- aanbod. Mensen kunnen tot rust komen en hierop volgend kan er begeleiding en hulpverlening geboden worden binnen het brede aanbod van de instelling.

Ook biedt het Verdihuis begeleid wonen, begeleid wonen plus, sociaal pension, doorstroom, nazorg en ambulante begeleiding.

Gericht op de slachtoffers van vrouwenhandel is het doel van het Verdihuis om de eerste opvang van de slachtoffers te regelen. De slachtoffers worden door CöMensHa doorverwezen en het Verdihuis biedt een snelle opvang aan hen. Het biedt onderdak en begeleiding aan. Het Verdihuis zorgt voor de begeleiding die het meest noodzakelijk is. Dit kunnen alle soorten van hulpverlening zijn. Vanuit het Verdihuis wordt gekeken naar een plaats voor de cliënt waar ze langer kan verblijven.

De hulpverlening

Welke soorten van hulpverlening worden verleend?

Het Verdihuis biedt allerlei soorten van hulpverlening aan. Omdat de cliënten meestal twee tot drie maanden in het Verdihuis verblijven en het slachtoffer pas net bij de handelaar is weggehaald, is de hulpverlening gericht op dat wat het meest noodzakelijk is. Meestal gaat het om materiële hulpverlening, het bewaken en begeleiden van de B9-procedure en het regelen van een vervolgplaats. Ook wordt er psychosociale hulp geboden. Er worden wekelijkse gesprekken met de cliënt gehouden, al dan niet met behulp van de tolkentelefoon. Hierbij wordt gekeken naar waar de vrouw zelf aan toe is en waar ze zelf mee komt. Het ligt

er aan waar de vrouw zelf behoefte aan heeft. De ervaringen zijn dat de vrouw zich eerst op andere dingen wil richten en nog helemaal niet toe is aan het verwerken of praten over hatar ervaringen. Ook is het zo dat de vrouw eerst tijd nodig heeft om te wennen en haar nieuwe omgeving te leren kennen. Ze weet niet waar ze is en het kan zijn dat ze denkt dat ze in een gevangenis is beland. Er moet eerst aan haar duidelijk gemaakt worden waar ze is en wat de instelling voor haar kan betekenen. Als je bedenkt dat sommige van deze vrouwen uit de rimboe van Afrika komen en soms niet eens weten hoe een douche werkt, moge het duidelijk zijn dat ze soms totaal gedesoriënteerd en angstig zijn. In een dergelijk geval is de belangrijkste taak van het Verdihuis om de vrouw rust en veiligheid te bieden.

Verder bestaat een groot deel van de hulpverlening uit het bieden van een dagbesteding. De vrouw krijgt zo de mogelijkheid om zich op andere dingen te richten dan op de traumatische ervaringen die ze heeft gehad. Toch is het voor het Verdihuis lastig om voor elke vrouw een dagbesteding te regelen. Het kost veel tijd om instellingen hiervoor te benaderen en sommige vrouwen zijn er ook nog niet aan toe. Die vrouwen blijven dan binnen de instelling, maar binnen de instelling zijn de mogelijkheden beperkt om de vrouwen te vermaken. Er worden impulsief activiteiten bedacht om de vrouwen te vermaken, zoals breien of naaien.

Het Verdihuis kan de cliënt ook begeleiden in het krijgen van psychiatrische of psychologische hulp. Toch komt dit niet vaak voor. Het duurt namelijk een behoorlijke tijd voordat de cliënt is aangemeld en door de intakefase is. Meestal wordt hier dan ook niet aan begonnen en kiest het Verdihuis ervoor om dit te doen op een plek waar de vrouw langer zal verblijven.

De hulpverlening bestaat bij het Verdihuis dus vooral uit het voeren van gesprekken met de vrouwen, gericht op waar de vrouw zelf mee komt, het begeleiden bij de B9- procedure, het regelen van een vervolgplek, het regelen van een dagbesteding, het begeleiden bij materiële zaken, zoals het regelen van financiële zaken, het invullen van papieren, het aanwagen van een weemdelingenpas etc.

Welke eventuele methodieken worden gehanteerd?

Het Verdihuis werkt volgens het 8-fasenmodel. Dit houdt in dat de hulpverlening gericht is op acht verschillende leefgebieden, te weten:

- Huisvesting
- Financiën
- Sociaal functioneren
- Psychisch functioneren
- Zingeving
- Lichamelijk functioneren (fysieke gesteldheid)
- Praktisch functioneren (huishoudelijke en technische vaardigheden, taalvaardigheden).
- Dagbesteding (werk, studie etc).

In de hulpverlening aan de slachtoffers van vrouwenhandel wordt deze methodiek ook gehanteerd. Er wordt in de individuele gesprekken besproken op welke gebieden de vrouw hulp nodig heeft, waar ze staat op dit moment per gebied en waar ze graag zou willen staan. Vanuit hier kunnen leerdoelen en een stappenplan ontworpen worden. De vrouwen kunnen hierdoor meer overzicht verkrijgen in waar ze uiteindelijk naartoe willen.

Aan de andere kant is het lastig om deze methodiek bij deze vrouwen te gebruiken, omdat de methodiek erg gericht is op de toekomst en de vrouwen vaak nog helemaal niet bezig zijn met wat ze willen in de toekomst.

Op welke manier biedt het Verdihuis nazorg?

Gedurende de hulpverlening aan de vrouwen richt het Verdihuis zich ook vooral op het vinden van een goede vervolgplek voor de vrouwen. Meestal verblijven de vrouwen gedurende twee tot drie maanden in het Verdihuis. Het Verdihuis heeft niet zozeer te maken met het bieden van nazorg. Wel zorgen ze voor een goede overdracht naar de volgende instelling waarheen de vrouw wordt verwezen en ze zorgen voor een terugkoppeling over de hulpverlening naar CoMensHa. Dit doen ze door middel van evaluatielijsten met alle punten die belangrijk zijn voor het vervolg van de hulpverlening.

Mocht het zo zijn dat de vrouw klaar is om op zichzelf te gaan wonen, dan biedt het Verdihuis nazorg in de zin van ambulante woonbegeleiding.

In het verleden gebeurde het vaak dat de vrouw een soort speelbal werd tussen verschillende instellingen. De vrouw kon dan nergens lang verblijven en moest dus elke keer weer verhuizen. Het Verdihuis probeert, in samenwerking met CoMensHa, een vervolgplek voor de vrouw te regelen, waar ze dan ook zo lang als nodig kan verblijven. Dit is nu ook beter realiseerbaar omdat er steeds meer opvanghuizen plaats bieden voor slachtoffers van vrouwenhandel.

De samenwerking

De relatie met CoMensHa

Het Verdihuis heeft een korte lijn met CoMensHa. Ze hebben in de eerste plaats een overeenkomst met CoMensHa voor het vrijhouden van twee plekken voor slachtoffers van mensenhandel (mannen kunnen ook bij het Verdihuis terecht). Wanneer de slachtoffers weg gaan, kan CoMensHa die plek weer vervullen. Vrijwel alle slachtoffers van vrouwenhandel die bij het Verdihuis worden aangemeld zijn doorverwezen door CoMensHa.

Op de tweede plaats vindt er veel overleg plaats tussen het Verdihuis en CoMensHa. De lijn is in die zin kort dat ze verschillende contactpersonen hebben voor het Verdihuis om te bereiken en hier wordt veelvuldig gebruik van gemaakt. Het Verdihuis kan contact opnemen met CoMensHa voor informatie en advies, maar ook om de nodige zaken, bijvoorbeeld betreffende de B9 regeling op elkaar af te stemmen.

De samenwerking met andere organisaties

Het Verdihuis werkt met veel instellingen en organisaties samen. Het rijtje hieronder zijn alle instellingen waarmee het Verdihuis samenwerkt, gericht op de hulp aan de slachtoffers van mensenhandel:

- Advocaten
- Algemeen Maatschappelijk Werk Den Bosch (zorgcoördinatie)
- COA (Centraal Orgaan opvang Asielzoekers)
- CoMensHa (Coördinatiecentrum Mensenhandel)
- GGD (Gemeentelijke Gezondheids Dienst)
- GGZ (Geestelijke Gezondheids Zorg)
- Hoek (vrouwenopvang Den Bosch)
- IND (Immigratie Naturalisatie Dienst)
- IOM (Internationale Organisatie voor Migratie)
- Nidos (voogdij instelling voor asielzoekers)
- Politie
- Slachtofferhulp
- Vluchtelingenwerk

Verder werkt het Verdihuis ook samen met woningbouwverenigingen voor het regelen van eventuele huisvesting voor slachtoffers, instellingen voor het regelen van een dagbesteding etc. Dit wordt echter teveel om op te noemen. Het bovenstaande rijtje geeft een indicatie van grotere organisaties en belangrijke partijen waarmee het noodzakelijk is of kan zijn om een goede begeleiding te bieden aan de slachtoffers.

Het Verdihuis heeft met de meeste van deze organisaties een korte lijn. De samenwerking met CoMensHa is hierbij overstijgend.

In de samenwerking met de politie heeft het Verdihuis ook een controlerende taak. Het Verdihuis ziet er bij het afnemen van de aangifte op toe dat de cliënt voldoende geïnformeerd wordt en voldoende op de hoogte wordt gesteld van de procedure. Hierin gaat volgens het Verdihuis nog wel eens wat mis. De politie heeft groot belang bij de aangifte van het slachtoffer. Hierbij houden ze zich niet altijd aan de drie maanden bedenktijd. Ook wordt het slachtoffer vaak onvoldoende gewezen op haar rechten. De begeleider van het Verdihuis probeert hierbij een oogje in het zeil te houden. Helaas kan dit niet altijd en worden er dikwijls fouten gemaakt ten koste van het slachtoffer.

Feiten en cijfers ³⁸

Hieronder staat een overzicht van de feiten en cijfers van het Verdihuis met daarbij een kort commentaar. In hoofdstuk 4 komen wij hierop terug.

Plaatsingen in het netwerk Noordoost- Brabant van 2000 tot december 2007

jan. 2000- dec. 2001	28
Jan. 2002- dec. 2002	13
Jan. 2003- dec. 2003	15
Jan. 2004- dec. 2004	14
Jan. 2005- dec. 2005	12
Jan. 2006- dec. 2006	15
Jan. 2007- dec. 2007	15

- De grootste groep zit in de leeftijd tussen de 25 en 40 jaar in het jaar 2007.
- De aanmeldende instantie over het jaar 2007 is CoMensHa.

Landen van herkomst van het jaar 2007

Europa	
Bulgarije	2
Nederland	1
Mongolië	1
Bosnië	1
Servië	1
Afrika	
Sierra Leone	2
Gambia	1
Kano-State/ Zabogare	1
Nigeria	1
Zuid Amerika	
Azie	

China	3
Onbekend	1
Totaal	15

Opvangvoorziening over het jaar 2007 tijdens de opvang en hulpverleningsperiode:

SMO Hoek Den Bosch	2
Verdihuis Oss	14
Totaal	16

Doorplaatsingen: 1 persoon is via het Verdihuis geplaatst in SMO Hoek.

Stand van zaken binnen het netwerk geplaatste slachtoffers per 31 dec. 2007

Doorgeplaatst in een andere vrouwenopvang	2
Vetrokken met onbekende stemming	6
Verblijft in het Verdihuis	2
Terug naar land van herkomst	2
Terug naar gastgezin (kennissen).	1
Zelfstandig gehuisvest	2
Totaal	15

Knelpunten

Het bieden van een dagbesteding

Het kost veel tijd om voor elke nieuwe cliënt een dagbesteding te zoeken. Er is vaak niet genoeg tijd voor om dit goed te regelen. Eigenlijk zouden overeenkomsten met instellingen in de buurt helpen om op een snelle manier dagbestedingen te kunnen realiseren. Er is niet genoeg tijd om dit goed op poten te zetten, omdat het Verdihuis ook andere cliënten heeft, die geen slachtoffer van vrouwenhandel zijn.

Het zou erg handig zijn voor het Verdihuis om bijvoorbeeld studenten te hebben die dat als taak op zich willen nemen. Die kunnen dan overeenkomsten met instellingen sluiten of een maatjesteam op zetten, zodat er vaste dagbestedingen komen en het niet telkens opnieuw geregeld hoeft te worden.

Het begeleiden bij praktische zaken

Er moeten altijd veel praktische zaken geregeld worden, zoals het invullen van papieren, aanvragen van een paspoort, inschrijven bij een gemeente, medische zaken etc. Het kost veel tijd voor de begeleiders om bij al deze zaken mee te gaan. Het zou handig zijn als er vrijwilligers of maatjes zouden zijn die dat op zich willen nemen.

De aanmelding voor psychische begeleiding

De procedure om een cliënt aan te melden bij de GGZ duurt lang. Hierdoor wordt er meestal voor gekozen om hiermee te wachten totdat de cliënt op een plaats is waar ze langer zal verblijven. Toch komt het zo nu en dan voor dat de cliënt die psychische hulp wel direct nodig heeft. De aanmelding en intakeprocedure hiervoor duren dan zo lang dat het amper de moeite waard is.

De belangen van de politie versus de belangen van het slachtoffer

De politie is soms erg gericht op haar eigen belangen, zoals de aangifte snel voor elkaar krijgen. De politie houdt dan niet goed rekening met de drie maanden bedenktijd of hoort alleen wat ze wil horen. Het gaat dan minder om het slachtoffer en er meer om dat de politie verder kan. In de laatste jaren is dit steeds beter geworden en wordt er steeds meer rekening

gehouden met de belangen van de cliënt. Toch moet het Verdihuis dit goed bewaken en controleren of het allemaal wel volgens de regels gaat.

3.5. Asja

Voor het interview met Asja hebben wij gesproken met Amanda de Wind, manager opvangvoorzieningen Jeugd bij Fier Fryslan. In deze paragraaf zijn de resultaten van dit interview uitgewerkt.

Asja biedt opvang aan voornamelijk Nederlandse slachtoffers van "loverboys ", maar ook vangen ze slachtoffers van vrouwenhandel op.

In deze paragraaf wordt allereerst het ontstaan en de doelen van de instelling uitgelegd.

Hierna vertellen wij iets over de hulpverlening, de samenwerking, de feiten en cijfers en als laatste de knelpunten.

De organisatie

De ontstaansgeschiedenis

In Leeuwarden werd de politie steeds vaker geconfronteerd met jonge vrouwen die werkten in de prostitutie. Voor deze doelgroep was geen opvang beschikbaar en het oppakken van deze vrouwen had dus weinig nut. Ook werden de vrouwen vervangen door andere illegale prostituees. De hulpverlening die er was bleek niet kundig genoeg te zijn om deze vrouwen op te vangen. De politie is daardoor samen met jongerenwerkers bij elkaar gaan zitten om te kijken wat er mogelijk was. Allerlei instellingen hebben zo geholpen bij het ontstaan van Asja. hi 1999 is Asja als kleinschalige opvangvoorziening gestart.

Doelen en visie

Asja valt onder Fier Fryslan. Fier Fryslan is een expertise en behandelcentrum op het terrein van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Asja is een opvangvoorziening voor meisjes en jonge vrouwen die de gedwongen prostitutie willen verlaten. De naam Asja betekent 'nieuw leven'. Dit verwijst ook naar de visie van de instelling; die hoopt namelijk dat de vrouwen door middel van hun verblijf en de hulpverlening kans krijgen op een nieuw leven. Asja biedt maximaal zes maanden opvang en begeleiding aan cliënten op een geheim adres.

De hulpverlening

Aanmelding

Het slachtoffer komt allereerst terecht bij CoMensHa (eerder STV). Deze verwijzen de slachtoffers dan door naar Asja voor opvang. CoMensHa zelf doet geen hulpverlening. Ook komen er veel meldingen binnen via de politie. Asja vangt 8 vrouwen op. Hiervan kunnen zeven vrouwen een halfjaar blijven en één plek is een crisisplek voor tien dagen. Deze crisisplek wordt vooral gebruikt door meiden die door de lokale politie verhoord moeten worden en waarvan de politie niet wil dat ze in een cel verblijven. De meeste vrouwen daarvan gaan terug naar het land van herkomst. Samen met de IOM regelen ze een ticket en krijgen de slachtoffers geld mee. La Strada regelt de opvang in het buitenland.

Trauma 's

Veel slachtoffers van vrouwenhandel kampen met trauma's door gebeurtenissen die ze hebben ervaren. Hierdoor komt het vaak voor dat de vrouwen last hebben van psychische klachten of ze hebben een psychische stoornis ontwikkeld. De vrouwen die bij Asja binnen komen worden gediagnosticeerd. Eerst wordt een voorlopige diagnose gesteld en indien er meer aan de hand blijkt te zijn, wordt hier uitgebreider op in gegaan. Asja heeft hiervoor een

eigen psychologe in dienst. Hierdoor kan de lange aanmeldings- en intakefase omzeild worden.

Hieronder is op een rijtje gezet welke psychische problemen de cliënten bij Asja ervaren en wat deze problemen of stoornissen inhouden:

- 25% van vrouwen heeft een verwaarlozingsachtergrond. Deze vrouwen groeien op in gezinnen die gekenmerkt worden door verstoorde ouder-kind relaties. De ouders zijn niet in staat om hun kinderen adequate emotionele en sociale vaardigheden bij te brengen. De vrouwen missen daardoor de vaardigheden om intieme contacten met anderen aan te gaan. Velen hebben een voorgeschiedenis van seksueel misbruik.
- De grootste groep vrouwen (45%) kampt met ernstige persoonlijkheidsproblematiek, samenhangend met hechtingsproblematiek. Persoonlijkheidsstoornissen zijn terug te voeren op sterke onlustervaringen of traumatische gebeurtenissen. In de praktijk blijkt dat jongeren met een persoonlijkheidsstoornis, met name Borderline Persoonlijkheidsstoornis, niet of minder goed met stress of angst om kunnen gaan. Vaak ontbreekt het hen ook aan ik-sterkte, een eigen identiteit.
- De derde groep zijn de vrouwen met een posttraumatische stressstoornis (30%). De vrouwen vallen op door een veelheid aan symptomen, zoals machteloosheid, sterke dwangklachten, rouw, depressiviteit, wantrouwen, agressie, separatieangst, dissociatieklachten, slaapstoornissen, allerlei diffuse angsten en problemen op school en in het werk. Deze symptomen kunnen worden ondergebracht in de componenten hyperactivering, dwangmatige herbelevingen en vervlakking van gevoelens en gedachten. Dit zijn allen posttraumatische stresssymptomen.

Uitgangspunten en methodieken

Asja hanteert een aantal uitgangspunten. Zo zijn er voor de opname van de 24-uurszorg een aantal criteria. Er moet sprake zijn van het werken in de prostitutie of van een risico van vrouwen die bijna in aanraking zijn gekomen met prostitutie. De vrouwen moeten gemotiveerd zijn om verandering aan te brengen in hun leven en ook mee te werken aan het dagprogramma en de geldende regels bij Asja.

Asja werkt vanuit een vrijwillige en vraaggerichte hulpverlening. Uitgangspunt om de vrouwen te helpen is alleen als zij dat zelf ook echt willen *m* daar graag hulp en ondersteuning bij nodig hebben. Er is een mentor aanwezig die samen met het slachtoffer een begeleidingsplan opstelt dat zoveel mogelijk aansluit bij de belangen van het slachtoffer. Daarnaast krijgt de meerderheid van de vrouwen therapie. Er gelden bepaalde regels, maar daarnaast is er ook veel vrijheid te verdienen wanneer de vrouwen laten zien dat ze hienmee om kunnen gaan.

Er komen bij Asja vrouwen van verschillende culturen. Het is belangrijk om op die cultuur aan te sluiten. Dit kan helaas niet altijd. Asja werkt vooral vanuit het social-competentiemodel. Dit is gericht op de sociale vaardigheden. Ook werkt Asja systeemgericht. Ze betrekken de socialisatie van de vrouw in het hulpverleningsproces, maar dit is niet van toepassing op alle culturen. Het belangrijkste waar Asja mee werkt is vooral de self-empowerment methode; belangrijk is om de krachten bij de slachtoffers op te zoeken en daar mee te werken en kracht uit te putten.

De buitenlandse slachtoffers vinden het vaak moeilijk om te praten over hun problemen. Zij willen vooral praktische hulp. Asja heeft daarom een speciaal dagprogramma. Zowel buitenlandse als Nederlandse vrouwen volgen verplicht het dagprogramma. In de ochtend volgen zij e-learning. Dit is Leren op Afstand. Nederlandse meiden volgen vaak vakken van

hun laatste school en buitenlandse meiden volgen Nederlandse les. 's Middags volgen alle meiden de dagbesteding. Dit kan zijn: sociale vaardigheden, weerbaarheidstraining, dramatherapie, creatieve therapie etc.

Preventie

Fier Frysland doet veel aan voorlichting op scholenjeugdzorg, asielzoekerscentra etc.

De nazorg

Vanuit het opvanghuis waar de vrouwen zes maanden kunnen blijven kunnen de vrouwen doorstromen naar zelfstandig wonen. In de laatste drie maanden van het verblijf wordt er zelfstandigheidstraining geboden. Vrouwen kunnen na Asja naar het leerhuis. Dit is begeleid wonen. Hier krijgen de vrouwen dagelijks begeleiding en ze kunnen hier een halfjaar wonen. Als dit goed verloopt en ze hebben laten zien er aan toe te zijn, dan kunnen ze zelfstandig wonen. Ze krijgen dan, zolang als nodig is, nazorg en hulp bij maatschappelijke participatie vanuit het ambulante team.

De samenwerking

De relatie met CoMensHa

CoMensHa besteedt de slachtoffers verder uit naar de verschillende instellingen, zo ook naar Asja. CoMensHa heeft een korte lijn met Asja. Asja koppelt terug naar CoMensHa en vertelt de gang van zaken. Verder zijn er ook landelijke dagen waarop er uitwisseling plaatsvindt tussen CoMensHa en de instellingen.⁴⁰

Samenwerking met andere organisaties

Asja werkt samen met de politie in Leeuwarden, het lokale jongerenwerk en diverse hulpverleninginstanties.

Hieronder volgt een rijtje van de verschillende organisaties en instellingen:

- La Strada
- De politie
- Advocaten
- COA
- Nidos
- IND
- IOM
- Blijf f-van-mijn-lij fluissen
- Psychologen

Feiten en cijfers

In het jaar van 2007 tot 2008 waren er in totaal acht slachtoffers opgevangen door Asja in Leeuwarden. Dit jaar, vanaf januari 2008 tot februari, zijn er al vier slachtoffers opgevangen door Asja. Dit is in twee maanden tijd erg veel. De verklaring hiervoor is dat ze nu zelf meer slachtoffers kunnen opvangen doordat ze een beter hulpaanbod hebben. Alle slachtoffers die binnenkomen bij Asja hebben een B9-regeling. Dit betekent dat ze aangifte hebben gedaan bij de politie. In hoofdstuk 4 zullen wij terugkomen op onderstaande feiten en cijfers.

Albrecht, M. (2005) *Hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel, een praktische handleiding*, Amersfoort.

Aantal in totaal opgenomen vrouwen in Asja/Leerhuis

2006	2005	2004
51	55	42

Bezetting Asja/ Leerhuis (10 bedden, exclusief 1 crisisbed)

2006	2005	2004
97%	57%	59%

Verblijfsduur Asja

0-2 weken	2 weken-1 maand	1-3 maanden	3-6 maanden	>6 maanden
24%	21%	33%	14%	8%

Nationaliteiten

Nederlands	West-europees	Oost-europees	Afrikaans	Noord-afrikaans	Aziatisch	Amerikaans	Carabisch
70%	2%	12%	12%	2%	2%	0%	0%

Leeftijden

15 jaar	16 jaar	17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21 jaar	22 jaar	23 jaar	>23 jaar
2%	5%	12%	24%	19%	17%	10%	5%	2%	5%

Uitstroom

Naar andere opvang	Zelfstandig	Nog in Asja/ Leerhuis	In leerhuis	In nazorg	Anders
12%	26%	12%	7%	-	43%

Knelpunten⁴¹

Volgens Asja zouden er wel dingen veranderd kunnen worden. Zo komen bij Asja verschillende slachtoffers vanuit verschillende nationaliteiten binnen. Aan de ene kant is dit goed; de vrouwen leren veel van elkaar en houden elkaar een spiegel voor. Soms is het ook lastig, bijvoorbeeld bij een sociale vaardigheidstraining. In elke cultuur zitten hier verschillen in. Het is dus erg moeilijk om dit speciaal aan te passen op de verschillende nationaliteiten. Ook mist men soms de expertise van verschillende nationaliteiten en culturen. Het zou dus goed zijn om de slachtoffers van verschillende culturen bijvoorbeeld categoriaal op te vangen met dezelfde nationaliteit.

3.6. Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk hebben wij de manier van werken van de vier onderzochte instellingen besproken. We hebben laten zien op welke manier de instellingen werken en wat de knelpunten zijn die ze ervaren. Alle instellingen zijn erg verschillend en hebben elk hun eigen werkwijze, maar toch zijn er ook weer overeenkomsten. Wij vonden het belangrijk te laten zien op welke manier de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel in zijn werk gaat. Het is

⁴¹ Jaarverslag, *Fier in Fryslan* (2006)

duidelijk geworden dat CoMensHa de overkoepelende organisatie is en daarbij taken onderverdeeld aan de zorgcoördinatoren. Ook is het duidelijk geworden op welke manier de daadwerkelijke opvang en hulpverlening in zijn werk gaat en wat daarbij uitgangspunten zijn. Deze knelpunten zullen gedeeltelijk terugkomen in het volgende hoofdstuk en zullen uiteindelijk onderdeel zijn van de conclusies in het laatste hoofdstuk.

Hoofdstuk 4 Vergelijking van de instellingen

4.1. Inleiding

In deze paragraaf bekijken wij de instellingen het Verdihuis versus Asja en CoMensHa versus Vieja nader. Het Verdihuis en Asja zijn beide instellingen die de directe hulpverlening aan en de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel regelen. CoMensHa en de zorgcoördinatie bij Vieja hebben meer een overkoepelende en coördinerende taak.

Eerst zullen we kijken wat de overeenkomsten en verschillen tussen het Verdihuis en Asja zijn en wat de voorkeur verdient. We zullen hieruit alleen de belangrijkste zaken lichten. Daarna zullen we CoMensHa en de zorgcoördinatie van Vieja naast elkaar leggen. Deze laatste twee kunnen echter niet helemaal vergeleken worden met elkaar, omdat ze beide een andere rol vervullen. CoMensHa is betrokken bij het begin van het opsporen van slachtoffers en daarna wordt de zorgcoördinator ingeschakeld om een goede opvang te regelen voor het slachtoffer. Het slachtoffer komt zodoende bij de opvanghuizen terecht. We zullen kijken naar wat er beter kan in de samenwerking tussen beide.

Weergave van de samenwerking

Om een duidelijk beeld te geven van hoe de samenwerking verloopt, geven wij hieronder een weergave van de samenwerking tussen alle vier de instellingen:

- CoMensHa: de slachtoffers worden aangemeld en geregistreerd. CoMensHa schakelt de zorgcoördinatoren in.
- Zorgcoördinatoren (o.a. stichting Vieja): kijken naar een goede opvangplek voor de slachtoffers, ze houden het proces in de gaten en koppelen dit mogelijk terug naar CoMensHa.
- Opvanghuizen (o.a. Asja en het Verdihuis): de slachtoffers komen terecht bij de opvanghuizen. De opvanghuizen houden contact met de zorgcoördinatoren en met CoMensHa. CoMensHa blijft de overkoepelende coördinator van het slachtoffer.

4.2. Verdihuis en Asja nader bekeken

Soort van opvang

Het voornaamste verschil tussen het Verdihuis en Asja is dat het Verdihuis een eerste opvang is voor slachtoffers van mensenhandel, waar ook mannen opgevangen kunnen worden. Bij het Verdihuis wordt er vrijwel gelijk toegewerkt; naar een vervolgplek. Asja biedt opvang voor een langere periode aan. Dit maakt dat beide instellingen een andere insteek hebben, die ook gevolgen heeft voor de wijze waarop ze hulp verlenen.

Samenwerking

De slachtoffers van vrouwenhandel worden bij het Verdihuis en Asja aangemeld door CoMensHa en ze hebben beide een nauwe samenwerking met CoMensHa. Alle twee de instellingen zijn tevreden over deze samenwerking en vinden dat de lijntjes erg kort zijn.

Psychische hulpverlening

Bij het Verdihuis en bij Asja kwam naar voren dat de slachtoffers van vrouwenhandel meestal getraumatiseerd zijn en psychische hulp nodig hebben. Het Verdihuis biedt deze psychische hulp meestal niet aan, omdat de vrouwen er niet zo lang verblijven en het vaak lang duurt; voordat de aanmelding bij een GGZ instantie tot stand is gekomen. Asja heeft een eigen

psychologe in dienst en omzeilt zo de hele aanmeldingsfase. Het is dus voordelig om een eigen psychologe in dienst te hebben. Daarbij moet echter wel aangemerkt worden dat er pas met de psychologische behandeling begonnen moet worden wanneer alle materiële zaken geregeld zijn. Pas dan heeft de vrouw genoeg rust om aan traumatische ervaringen te werken. Psychologische hulp is dus niet altijd meteen noodzakelijk. Toch voor de vrouwen waarvoor dit wel meteen nodig is, is het erg voordelig om die hulp gelijk aan te kunnen bieden.

Dagbesteding

Bij beide instellingen kwam naar voren dat het voor de vrouwen erg belangrijk is om een daginvulling te hebben. Voor het Verdihuis is het een lastige taak om voor de vrouwen een dagbesteding te verzorgen. Er is weinig tijd voor om dit telkens voor de vrouwen te regelen. Asja werkt met een striktere dagindeling, 's Ochtends wordt een computerles in de Nederlandse taal aangeboden waarvoor de vrouwen erg gemotiveerd zijn. De rest van de dag is meestal ook ingevuld bij Asja. Zo hebben ze bijvoorbeeld zelfverdedigingslessen. Asja merkt dat de vrouwen vooral graag dingen willen doen, liever dan praten over hun problemen. Het Verdihuis merkt dit ook, maar haar middelen zijn minder toereikend om dit ook echt te verzorgen voor de vrouwen.

Methodieken

Het Verdihuis werkt vanuit het 8-fasenmodel. De hulpverlening is dan vooral gericht op acht leefgebieden, zoals huisvesting, financiën etc. Asja werkt vooral volgens de empowerment methode, waarbij uit wordt gegaan van de krachten van de vrouw zelf. Welke methodiek de voorkeur heeft is moeilijk te zeggen. Zoals beschreven staat in de uitwerking van het Verdihuis geeft deze alleen wel aan dat de 8-fasen methodiek vaak te toekomstgericht is en de vrouwen er vaak nog niet aan toe zijn om al over de toekomst na te denken.

Nazorg

Beide instellingen bieden nazorg. Het grote verschil is dat Asja in een paar fasen toewerkt naar zelfstandig wonen en het Verdihuis vrijwel alleen doorverwijst. Asja biedt ondersteunende nazorg aan in de vorm van ambulante begeleiding. Bij het Verdihuis komt het sporadisch voor dat een vrouw niet wordt doorverwezen, maar zelfstandig gaat wonen. Ook het Verdihuis biedt dan ambulante begeleiding aan, echter het Verdihuis is hier minder in gespecialiseerd. De ambulante begeleiding bij het Verdihuis is namelijk niet speciaal toegespitst op de vrouwenhulpverlening en dus al helemaal niet op slachtoffers van vrouwenhandel.

Verstrengelde belangen

Bij beide instellingen komt naar voren dat de belangen van de politie soms tegen de belangen van het slachtoffer in gaan. Hierbij heeft de hulpverlener een beschermende taak ten opzichte van het slachtoffer.

Feiten en cijfers

Het Verdihuis biedt opvang aan een beduidend minder aantal slachtoffers van vrouwenhandel (15 in 2007) dan Asja (51 in 2006). Dit komt doordat Asja ook binnenlandse verhandelde slachtoffers opvangt (slachtoffers van loverboys). Bij Asja is 70% procent van de vrouwen afkomstig uit Nederland. Het Verdihuis richt zich op grensoverschrijdende slachtoffers. De landen van herkomst zijn redelijk vergelijkbaar. Oost-Europa en Afrika scoren bij beide het hoogst. Bij Asja valt op dat een redelijk groot percentage (26%) zelfstandig is gaan wonen. Bij het Verdihuis valt op dat een redelijk groot deel vertrokken is met onbekende bestemming.

Conclusie

Het is lastig om conclusies te trekken uit deze verschillen tussen de twee instellingen. Wel komt er uit de vergelijking een aantal aandachtspunten naar voren waar in de hulpverlening aan slachtoffers van vrouwenhandel op gelet moet worden:

- *Psychische hulpverlening*: op welke manier en op welk moment,
- *Dagbesteding*: is erg belangrijk, maar soms ook moeilijk te regelen,
Welke methodiek wordt gehanteerd: is die methodiek bruikbaar voor slachtoffers van vrouwenhandel,
- *Nazorg*: is het toereikend voor slachtoffers van vrouwenhandel,
Verstrengelde belangen: de belangen van de politie versus de belangen van het slachtoffer.

Een aantal van deze aandachtspunten zal terugkomen in de conclusies van hoofdstuk 5: "conclusies en aanbevelingen."

4.3. CoMensHa en de zorgcoördinatie nader bekeken

Uitgangspunten, doelen en visie

CoMensHa

CoMensHa heeft als doel om voor slachtoffers het begin te zijn voor verandering en de weg naar een nieuw leven. Mensenhandel is een ernstige vorm van schending van mensenrechten wat met kracht dient te worden bestreden.

Taken die CoMensHa vooral heeft zijn het:

- registreren van zoveel mogelijk gegevens betreffende mensenhandel;
- signaleren van verbeteren van knelpunten;
- aandacht besteden aan nationale en internationale netwerkontwikkeling, deskundigheidsbevordering en samenwerkingsrelaties;
- alles afstemmen op de belangen van de slachtoffers.

Stichting "Vieja " zorgcoördinator van CoMensHa

Een zorgcoördinator is onderdeel van het netwerk vrouwenhandel. Vieja probeert slachtoffers kans te geven op een nieuw leven door opvang te zoeken voor de slachtoffers.

Doelen van hulp zijn vooral:

- het bieden van een opvangtraject aan de slachtoffers;
- het bieden en opzetten van een hulptraject;
- het tegengaan van illegale situaties (justitiële traject).

Taken van een zorgcoördinator zijn:

- ontvangen van de melding en verzamelen van informatie;
- informatie terugkoppelen naar CoMensHa;
- voeren van een gesprek met het slachtoffer;
- plaatsen van slachtoffers in een opvanghuis.

De samenwerking tussen beide instellingen

In heel Nederland bestaat het netwerk vrouwenhandel. In dit netwerk zitten verschillende partijen die betrokken zijn bij mensenhandel en zo ook de zorgcoördinatoren. Eens in de paar maanden is er overleg tussen de betrokken organisaties in het netwerk. Hier worden o.a. knelpunten besproken. Het voordeel van de netwerken is dat een zorgcoördinator zich vooral kan richten op de gemeenten en CoMensHa op de landelijke zaken.

Nader bekeken

Als je kijkt naar de instellingen zie je dat CoMensHa vooral een overkoepelende taak heeft. CoMensHa registreert; gegevens wat betreft mensenhandel. De zorgcoördinator wint informatie in en koppelt dit terug naar CoMensHa, zodat deze dit ook daadwerkelijk kan registreren. CoMensHa ziet de slachtoffers zelf niet. De zorgcoördinator heeft wel een gesprek met de cliënt. De zorgcoördinator hoort of het hulpverleningsproces goed gaat en koppelt signalen terug naar CoMensHa. CoMensHa heeft landelijk ook invloed en heeft contact met de Nederlandse overheid. Belangrijk is dus dat CoMensHa zoveel mogelijk informatie inwint. Dit kan CoMensHa niet alleen, maar heeft daar hulp voor nodig van het netwerk vrouwenhandel, met daarin de zorgcoördinatoren. Ook krijgt ze hulp van de verschillende opvanghuizen die informatie weer terugkoppelen naar CoMensHa en de zorgcoördinatoren. Als je kijkt naar de netwerken, dan doet een zorgcoördinator eigenlijk hetzelfde als CoMensHa, alleen dan kleinschalig in gemeenten en CoMensHa grootschalig op landelijk gebied.

Knelpunten

CoMensHa noemt:

- De doorstroming; het duurt lang voordat dingen geregeld zijn in Nederland, zoals het aanvragen van een vreemdelingenpas, waardoor het proces niet gestart kan worden.
- De contra-indicaties van sommige opvanghuizen.
- Het belang van aangifte versus het belang van het slachtoffer.
- De mannelijke slachtoffers in opkomst.

De zorgcoördinator van CoMensHa noemt:

- Er zijn te weinig opvangplekken voor slachtoffers.
- De doorstroming.
- Het ontwikkelen van een protocol voor het werken in netwerken in alle regio's. Hierdoor wordt de samenwerking makkelijker gemaakt en hebben betrokken partijen dezelfde insteek wat betreft werkwijze.
- Een betere afstemming van samenwerking.

Feiten en cijfers

Omdat de zorgcoördinator van stichting Vieja het lastig vond om cijfers te noemen zoals ook al beschreven staat in paragraaf 4.3, kunnen wij geen vergelijking maken tussen stichting Vieja en CoMensHa. Het is niet mogelijk om de feiten en cijfers met elkaar te vergelijken, omdat CoMensHa alleen maar registreert en geen hulpverlening doet, terwijl stichting Vieja wel aan opvang doet en juist de slachtoffers en de getallen terugkoppelt aan CoMensHa. Vandaar dat wij kort wat zullen zeggen over de feiten en cijfers van CoMensHa.

De belangrijkste punten en wat opvalt uit de feiten en cijfers

- Er zijn de laatste jaren steeds meer slachtoffers van vrouwenhandel in beeld gekomen, dit doordat o.a. politie en marechaussee oplettender is geworden.
- In Nederland speelt "de loverboy" problematiek. De meeste slachtoffers van vrouwenhandel die uit Nederland komen, komen vanuit het "Loverboy circuit."
- De grootste aanmeldende instantie bij CoMensHa is de politie, maar ook door het netwerk mensenhandel worden veel slachtoffers aangemeld en dit blijkt erg goed te werken.

Nader bekeken

Beide partijen hebben de mening dat de doorstroming beter moet worden, zodat er meer slachtoffers geholpen kunnen worden in Nederland en opgevangen kunnen worden. De zorgcoördinator vindt dat er een betere afstemming moet komen tussen de organisaties. Dit zou een taak en signaal voor CoMensHa kunnen zijn om dit op te pakken en dit te verbeteren en een protocol te ontwikkelen. Het idee van het ontwikkelen van een protocol zal terugkomen in de conclusies en aanbevelingen in hoofdstuk 5.

4.4. Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk hebben we een vergelijking gemaakt tussen de verschillende instellingen. Er is te zien dat de instellingen die opvang bieden aan slachtoffers beide een verschillend aanbod hebben. Hieruit is een aantal conclusies te trekken die wij in het volgende hoofdstuk aan de orde zullen stellen.

Hoofdstuk 5 Aanbevelingen en conclusies

5.1. Inleiding

Tot slot bundelen wij in dit hoofdstuk onze eigen verkregen resultaten en wij doen aanbevelingen ter verbetering van de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel. Voor ons onderzoek hebben wij vier verschillende instellingen bezocht. Door middel van interviews met de verschillende instellingen hebben wij een beeld gekregen over hoe de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel er in Nederland uit ziet en wij zijn zodoende tot een aantal conclusies gekomen. Als eerste zullen wij de conclusies bespreken en vervolgens zullen wij vanuit deze conclusies een aantal aanbevelingen doen ter verbetering van de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel.

Deze conclusies en aanbevelingen zijn gebaseerd op onze vraagstelling die de rode draad is geweest door het gehele onderzoek, namelijk:

Hoe ziet de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel er in Nederland uit?

5.2. Conclusie

Hieronder zetten wij de conclusies die we hebben getrokken aan de hand van de vraagstelling op een rij. De conclusies zijn gebaseerd op de ervaringen van de geïnterviewde instellingen: CoMensHa, zorgcoördinator van stichting Vieja, Asja en het Verdihuis.

Opvang

Het vinden van opvang:

Er zijn in Nederland verschillende opvanghuizen, toch blijkt het niet genoeg. De zorgcoördinatoren die moeten zorgen voor opvang van slachtoffers van vrouwenhandel komen vaak in de problemen bij het vinden van een geschikte opvangplek. De slachtoffers moeten zo wachten op goede hulpverlening, terwijl zij eigenlijk gelijk geholpen zouden moeten worden. Een oorzaak hiervan is dat vele opvanghuizen contra-indicaties hebben waardoor ze het slachtoffer niet willen opvangen. Hierdoor is het moeilijk om het netwerk uit te breiden en voor meer opvangmogelijkheden te zorgen.

Dagbesteding:

Slachtoffers hebben behoefte aan dagbesteding en willen het liefst zoveel mogelijk doen. Ze willen actief bezig zijn; vooral het aanleren van de Nederlandse taal is een belangrijk onderdeel van het dagprogramma. We hebben gezien dat Asja een uitgebreid programma heeft voor de hele dag. Het Verdihuis ondervindt hierin problemen, omdat het dit niet kan bieden. Hieruit blijkt hoe belangrijk het is om een goede daginvulling te hebben in het aanbod van de opvang. Het biedt de vrouwen iets om zich op te richten en ze kunnen er veel van leren, zoals de Nederlandse taal.

Categorale opvang:

De opvanghuizen bieden hulp aan vrouwen van verschillende nationaliteiten. Er wordt hierdoor veel van elkaar geleerd, maar het brengt soms ook problemen met zich mee, bijvoorbeeld bij het geven van bepaalde trainingen. Er spelen hierbij verschillende gewoontes en nonnen en waarden een rol, wat voor onduidelijkheid en onenigheid kan zorgen. Ook is het

zo dat hulpverleners vaak niet gespecialiseerd zijn in de vele verschillende culturen en dus niet op een juiste manier kunnen aansluiten bij de vrouwen.

Hulpverlening

Psychische hulpverlening:

Asja heeft een eigen psycholoog in dienst. Deze stelt aan het begin een diagnose om te kijken in welke behoefte het slachtoffer moet worden voorzien. Het Verdihuis biedt deze hulp wel, maar niet binnen de instelling. Dit zorgt soms voor problemen door de lange aanmeldingsfase en wachttijden. Hierdoor is het bijna niet mogelijk om een slachtoffer psychische hulp aan te bieden, terwijl ze dat misschien wel op korte termijn nodig heeft. De maatschappelijk werkers die werkzaam zijn, hebben deze kennis niet. Het is dus voordelig om een eigen psycholoog in huis te hebben. De wachttijd- en aanmeldingsfase kunnen op deze manier omzeild worden. Hierbij moet wel aangemerkt worden dat slachtoffers niet altijd gelijk klaar zijn voor psychische hulp. Ze kunnen het niet altijd gelijk aan om over alle ervaringen te praten. De psychische hulp is dus niet altijd per direct nodig. Echter, voor de vrouwen waarvoor het wel direct nodig is, is het dus zeer voordelig een eigen psycholoog in huis te hebben.

Samenwerking

Netwerken:

In Nederland is een netwerk mensenhandel opgezet. We hebben gezien dat het goed is om te werken in netwerken. De werkwijze binnen die netwerken in Nederland is verschillend, dit zorgt soms voor onduidelijke samenwerking en afstemming op elkaar.

Belangen:

Instellingen werken samen met o.a. de politie. De politie heeft vaak het belang om het slachtoffer zo snel mogelijk aangifte te laten doen en de dader op te sporen. Het slachtoffer is hier soms nog helemaal niet aan toe en heeft bijvoorbeeld de volle drie maanden bedenktijd nodig. Dit is soms tegenstrijdig met elkaar en hierdoor wordt soms het belang van de politie boven het belang van het slachtoffer gesteld.

Overheid

Beregeling:

Slachtoffers van vrouwenhandel moeten aangifte doen tegen hun dader om zo recht te krijgen op opvang. Zij krijgen daarvoor drie maanden bedenktijd. Veel vrouwen durven door bedreiging of angst geen aangifte te doen. Hierdoor krijgen ze geen hulp en ze zijn op zichzelf aangewezen.

Bureaucratie:

Voor slachtoffers moeten veel praktische zaken geregeld worden waaronder het regelen van een weemdelingenpas. Om bepaalde zaken van het hulpverleningstraject op te starten, moet deze weemdelingenpas binnen zijn. Er moet vaak langdurig gewacht worden op deze pas, waardoor de hulpverlening gestagneerd wordt en er een opstopping komt in de doorstroom van cliënten. Dit veroorzaakt ook weer problemen bij het vinden van opvang voor nieuwe slachtoffers.

5.3. Aanbevelingen

Hieronder doen wij drie aanbevelingen ter verbetering van de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel met het oog op de ontwikkeling van het beroep. Wij hebben alleen die aanbevelingen vermeld waarvan wij denken dat deze ook te realiseren zijn.

Aanbeveling 1:

Er moet binnen de netwerken een protocol ontwikkeld worden.

Het netwerk in Nederland blijkt erg goed te werken, alleen lopen de verschillende zorgcoördinatoren er tegenaan dat de afstemming en samenwerking niet altijd goed verloopt. Zo is het soms lastig om in te schatten waar iedereen mee bezig is en op welke manier. Het zou goed zijn om van elkaar te weten wie wat doet en overeenstemming te krijgen op welke manier elke provincie hulp verleent. Belangrijk is om uitwisseling te krijgen over de werkwijze van de verschillende zorgcoördinatoren en hulpverleners. Hieruit zou kunnen worden gehaald wat het beste is en wat de beste aanpak is. Belangrijk is om een protocol te ontwikkelen waarmee iedereen kan werken.

In het protocol is het belangrijk om aandacht te besteden aan het volgende:

- Duidelijke afstemming van de taken
- Goede afbakening van de taken
- Gemeentelijke afstemming binnen het werken in netwerken.

Wij denken dat door middel van dit protocol je beter weet hoe iedereen werkt, welke methoden er worden gebruikt en de onderlinge afstemming beter wordt. De ontwikkeling van dit protocol zou de taak van CoMensHa zijn. CoMensHa heeft de netwerken opgezet en is de overkoepelende coördinator.

Met een duidelijk protocol zal de afstemming en communicatie in de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel naar onze verwachting verbeterd worden.

Aanbeveling 2:

Er moet een centrale intake en een categorale eerste opvangtraject komen.

Om problemen in het vinden van een geschikte opvangplek te voorkomen, zou het goed zijn om slachtoffers in het begin categoriaal op te vangen. De eerste hulpverlening kan dan totaal gericht zijn op de specifieke cultuur en achtergrond van de cliënt. Vanuit deze opvang kan er gekeken worden naar een langdurigere opvang, gericht op de specifieke leerdoelen en wensen van de cliënt. De hulpvraag is dan al bekend en er kan dus specifiek gezocht worden. Ook zal het minder moeilijk zijn om de eerste opvang voor slachtoffers te vinden, omdat de categorale opvang die eerste opvang biedt. Er moet dan echter wel gezorgd worden voor genoeg opvangplekken per categorale opvang.

Ook is een voordeel dat hulpverleners zich kunnen specialiseren in de specifieke culturele achtergrond van de cliënten.

Een nadeel is dat de politie verder moet reizen om het slachtoffer te bezoeken, of haar zaak moet overdragen. Ook is het moeilijk waarop de categorale opvang ingedeeld moet worden. Per werelddeel bestaan er namelijk veel verschillende culturen.

Toch denken wij dat het zeer aan te bevelen is om de categorale eerste opvang te realiseren. Slachtoffers worden nu soms in vreemdelingenbewaring gezet of worden tot vijf of zes keer verplaatst naar andere instellingen. De categorale eerste opvang kan dit voorkomen, mits op een goede manier uitgevoerd, zoals het zorgen voor voldoende opvangplekken.

Aanbeveling 3:

De Beregeling moet worden aangepast zodat slachtoffers die geen aangifte doen ook recht hebben op opvang.

Slachtoffers van vrouwenhandel moeten aangifte doen tegen hun dader om recht op opvang te krijgen. Vrouwen die dit niet willen uit angst voor represailles, krijgen geen recht op opvang en zijn op zichzelf aangewezen. Zij moeten zo snel mogelijk het land uit en worden als illegale vreemdeling gezien. Wij bevelen aan dat het doen van een aangifte los komt te staan van het recht op opvang. Het zijn van een slachtoffer van vrouwenhandel moet voldoende reden zijn om het recht te verkrijgen op voorzieningen en hulp, ongeacht of de vrouw aangifte doet of niet. Wij vinden wel dat er dan aangestuurd moet worden op het doen van aangifte en dat dit een belangrijk onderdeel moet blijven van de algehele procedure. Het vervolgen van daders is immers een belangrijk onderdeel in het tegengaan van vrouwenhandel.

Naar onze mening kan dit naast elkaar bestaan; een vrouw krijgt ten eerste recht op alle voorzieningen en ten tweede wordt er aangestuurd op het doen van aangifte.

Indien de vrouw besluit geen aangifte te doen, moet ze naar onze mening na de drie maanden bedenktijd in ieder geval zes maanden de tijd krijgen om te werken naar terugkeer naar het land van herkomst. Hierbij moet ze de mogelijkheid krijgen alle noodzakelijke hulpbronnen te gebruiken.

Wij denken dat dit een goede verandering zou zijn in de B9-regeling. Wij pleiten niet voor het zo gemakkelijk mogelijk maken voor de slachtoffers om in Nederland te mogen blijven, maar wel voor een eerlijke behandeling voor vrouwen die geen aangifte kunnen doen. Daarom vinden wij dat de vrouwen, na de drie maanden bedenktijd, maximaal zes maanden in Nederland mogen blijven. In die zes maanden kunnen ze dan hulp krijgen bij een veilige terugkeer naar het land van herkomst.

5.4. Nawoord

Wij hopen dat wij door middel van deze scriptie een stukje hebben kunnen laten zien over hoe de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel in Nederland eruit ziet. Door middel van de vier geïnterviewde instellingen hebben wij informatie verkregen en kennis verworven. In Nederland zijn er natuurlijk nog veel meer instellingen die betrokken zijn bij de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel. Wij hebben vier instellingen bezocht en dus maar een klein deel van de opvang gezien. De conclusies zijn dus niet erg breed onderlegd. We hebben echter door ons veldonderzoek goed kunnen zien hoe de opvang in het geheel in zijn werk gaat. Dit doordat wij de overkoepelende organisatie CoMensHa hebben geïnterviewd en omdat wij gesproken hebben met een zorgcoördinator. Wij hebben het gevoel een tamelijk compleet beeld te hebben gekregen van de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel en de vragen die wij aan het begin van dit onderzoek hadden, zijn voor ons gevoel voldoende beantwoord. Over het algemeen hebben we niet alleen de opvang en de hulpverlening onder de loep gelegd, maar het gehele proces van aanmelding, opvang en de weg naar een nieuw bestaan voor slachtoffers van vrouwenhandel.

Literatuurlijst

Albrecht, M. (2005)

Hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel, een praktische handleiding, Amersfoort.

Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de & Teunissen, J. (1997).

Basisboek kwalitatief onderzoek: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek Groningen: Wolters-Noordhoff.

Dettmeijer-Vermeulen, C.E. (2007).

Vijfde rapportage van de Nationaal Rapporteur.. Den Haag.

Franssen, M. (1994)

Zicht op vrouwenhandel; een methodiek van geïntegreerde begeleiding van slachtoffers van vrouwenhandel. Utrecht: SWP.

Hens, H. (1995).

Beroepsprofiel van de maatschappelijk werker. NVMW, Utrecht.

Hopkins, R (2005)

Ik laatje nooit meer gaan. Zutphen: Koninklijke Wöhrmann bv.

Humanitas Prostitutie Maatschappelijk Werk. (2003)

Verkocht; zorg na mensenhandel. Spronk Grafische Vormgeving.

International La Strada Association. (2005)

La Strada; European Network Against Trafficking in Women. Amsterdam: DAVstudio Fenna Westerdiep (BNO).

Slobbe, J.F. van. (1937)

Bijdragen tot de geschiedenis en de bestrijding der prostitutie in Amsterdam. Amsterdam

Steehouder, M., Jansen, C, Maat, K., Staak, J. van der, Vet, D. de, Witteveen, M., et al. (1999).

Leren communiceren: Handboek voor mondelinge en schriftelijke communicatie (vierde herziene druk). Groningen: Wolters-Noordhoff.

Stichting Tegen Vrouwenhandel. (2005)

Hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel; een praktische handleiding. Amsterdam: MeboPrint B.V.

Stichting Tegen Vrouwenhandel (dec. 2007)

Mensenhandel, actueler dan ooit, samenwerken rond de positie van slachtoffers (informatiemap).

Folders

Stichting Tegen Vrouwenhandel. (2006)

STV informatie map. *Relevante informatie over mensenhandel en slachtoffers van mensenhandel*, 2006.

Tijdschriften

Stichting Tegen Vrouwenhandel. (2007)

STV Nieuws. *Stichting Tegen Vrouwenhandel*, 2007, nr. 1, pp. 1-16.

Scholte, M. (2008).

Maatschappelijk werk op spoedeisende hulp. *Maatwerk*, 2008, nr. 1, pp. 1-39.

Zeijl, F. (2004).

Wij zijn geen zielige vrouwen meer. *Opzij*, 2004, nr. 1, pp. 82.

Jaarverslagen

- Jaarverslag, *BLinN* (2006)
- Jaarverslag, *Fier in Fryslan* (2006)
- Voortgangsverslag, *netwerk opvang slachtoffers mensenhandel* (2007).

Internet

- De B9 procedure, www.b9-regeling.info, geraadpleegd op 16 maart 2008.
- Achtergronden, www.srtv.info, geraadpleegd op 12 februari 2008.
- Over BNRM, www.BNRM.nl geraadpleegd 28 maart 2008.
- Welkom bij IOM Nederland, IOM international, www.iom-nederland.nl geraadpleegd op 24 maart 2008.
- www.iustitie.nh geraadpleegd op 2 April 2008.
Internetdocument, *Voorbeeld Protocol Netwerk Mensenhandel met zomcoördinator, CoMensHa 2007*.
- Cijfers 2007, www.mensenhandel.nl geraadpleegd op 13 januari 2008.
- Vrouwenhandel, www.wikipedia.nl geraadpleegd op 14 maart 2008.
- www.verdihuis.nl geraadpleegd op 12 februari 2008.

Bijlage 1

Interview; Opvang slachtoffers van vrouwenhandel

Instelling:

Geïnterviewde:

Interviewers:

1. Procedures, protocollen en methodieken; aanpak van de hulpverlening

Hoeveel slachtoffers van vrouwenhandel vangen jullie ongeveer per jaar op?

- Welke doelen en visie heeft de instelling?
- Hoe komen jullie **in contact** met de doelgroep?

Met **welke hulpvraag** of problematiek komen de vrouwen voornamelijk?

- Wat is de procedure bij binnenkomst van een slachtoffer?
- Volgens **welke methodieken** werken jullie?
- Welke eventuele **trainingen** bieden jullie aan?
- Geven jullie ook materiële hulpverlening? Bieden jullie huisvesting aan?
- Sturen jullie aan op aangifte doen van de dader? Hoe gaat dat in zijn werk en hoe begeleiden jullie de vrouwen hierbij?
- Begeleiden jullie de vrouwen ook bij de **terugkeer naar het land van herkomst**?
- Bieden jullie ook **nazorg** en zo ja, hoe ziet die nazorg eruit?
- Wat voor een invloed hebben de gebeurtenissen op de vrouwen? (op psychisch, lichamelijk, sociaal, cultureel, etc. gebied). Wat doen jullie hiermee?

2. Samenwerking

- Met welke instellingen werken jullie samen?
- Werken jullie **samen met de politie** en zo ja, op welke manier?
- Hoe verloopt de samenwerking met de instellingen?
- Zou hierin iets veranderd moeten worden?
- Op welke manier werken jullie samen met Comensha?

4. Meningen van de instelling

- Wat is uw/jullie visie op de opvang van slachtoffers in Nederland? Wat zou er **eventueel verbeterd** moeten worden?
- In hoeverre vinden jullie de **wettelijke regelingen** toereikend of goed? Wat vinden jullie van de B9 regeling?
- Wat zou er eventueel verbeterd moeten worden in de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel? Vinden jullie de hulpverlening toereikend?

5. Slachtoffers

- Wat vertellen de slachtoffers zelf over hun ervaringen.
- Welke informatie hebben jullie over de vrouwenhandelaren?

1. Feiten en cijfers

- Hebben jullie gegevens over het recidiveaantal van de slachtoffers?
- **Welke evaluatiegegevens** hebben jullie en wat zijn de uitkomsten daarvan? (tevredenheid van de hulpverlening)
- **Uit welke landen** komen de slachtoffers van vrouwenhandel voornamelijk?

**Zouden we eventueel terug mogen komen of bellen als we nog meer vragen hebben?
Hebben jullie aanbevelingen voor goede literatuur?**

Bijlage 2

Lijst signalen van mensenhandel

De volgende factoren en bevindingen uit onderzoek kunnen een rol spelen bij het signaleren van mensenhandel. Het betreft een niet-limitatieve opsomming van voorbeelden welke niet allemaal op elke slachtoffer van toepassing zijn.

1. Meervoudige afhankelijkheid.

- 1a. De werkgever/ exploitant regelt ook huisvesting,, kleding, vervoer,
 - o Niet zelf de reis, visa, etc hebben geregeld,
 - o Beschikken over een vervalst paspoort,
 - o Illegaal verblijvend/werkend in Nederland,
 - o Angst voor bijvoorbeeld uitzetting, mishandeling, etc.
 - o Ontbreken van eigen woonruimte in Nederland,
 - o Overnachten op de werkplek,
 - o Onbekendheid met het eigen werkadres,
 - o In sociaal isolement gebracht door werkgever of exploitant.
- 1b. Het slachtoffer heeft schulden.
 - o Er is sprake van schuldopbouw bij derden (bijvoorbeeld exploitant of souteneur)
 - o De exploitant of souteneur heeft een overnamebedrag betaald.

2. Een sterke inperking van de basisvrijheden van de betrokkene.

- 2a. Het slachtoffer kan of mag geen contact hebben met de buitenwereld,
 - o Het onthouden van medische hulp.
 - o Slachtoffer heeft geen zelfstandige bewegingsvrijheid
- 2b. Het slachtoffer heeft geen beschikking over eigen identiteitspapieren,
 - o Geen beschikking over identiteitsdocumenten.
- 2c. Het slachtoffer heeft geen beschikking over de eigen verdiensten,
 - o Niet vrijelijk kunnen beschikken over de eigen verdiensten.
 - o Onredelijke hoge afdracht van de inkomsten (onredelijk naar tijd en plaats beoordeeld)

3. Het werken onder verlenen van diensten onder zeer slechte omstandigheden.

Het slachtoffer ontvangt een ongebruikelijk laag loon in vergelijking met de markt.

Het slachtoffer werkt onder gevaarlijke omstandigheden.

Het slachtoffer maakt uitzonderlijk lange werkdagen of werkweken.

- o Onder alle omstandigheden en buitenproportioneel werken,
- o Chantage of bedreiging van familie.
- o Er is sprake van mensensmokkel van alleenstaande vrouwen,
- o De combinatie: Niet EU, huwelijk of verblijf bij partner en kort nadien werken in de prostitutie.
- o Relatie met personen met relevante antecedenten of locaties die geassocieerd worden met mensenhandel,
- o Is afkomstig uit een bronland.

- o Verplichting om een minimum bedrag per dag te verdienen,
- o Slaafse houding ten opzichte van exploitant of souteneur.
- o Gebouwen met camera's (ook intern); schuilplaatsen, fake-inrichting, bodyguards, etc.

4. Aantasting van de lichamelijke integriteit van de betrokkene.

Het afstaand van organen.

Onvrijwillig tewerkgesteld in de prostitutie.

Bedreigd of geconfronteerd met geweld.

- o Dreiging met of daadwerkelijke toepassing van geweld, het dragen van sporen van lichamelijke mishandeling,
- o Kenmerken die duiden op afhankelijkheid van de exploitant/souteneur (bijvoorbeeld tatoeages of voodoo materiaal).
- o Onder dwang seksuele handelingen moeten verrichten.

5. Uitbuiting is niet incidenteel, maar er is sprake van een patroon of een in enigerlei mate georganiseerd verband.

- o Tips van betrouwbaar geachte bekende derden (gewicht afhankelijk van informatie),
- o Het afwisselend op verschillende plaatsen werken.